

 **laišķai
lietuvīams**

RUGSĒJIS | SEPTEMBER 1974

9

VIENAŠALIŠKA PAŽIŪRA Į MOTERĮ	254	A. Rubikas
ĮVADAS Į KANTO LABIRINTĄ	257	V. Bagdanavičius, MIC
KAS PADEDA IR KAS KENKIA LIETUVIŠKAJAI IŠEIVIJAI	265	Alfonsas Nakas
PRANCIŠKUS PETRARKA	270	A. Tyruolis
IŠ SONETŲ MADONAI LAURAI (eil.)	272	Francesco Petrarca
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE (XIX)	273	B. Krištanavičius, S.J.
MŪSŲ BUTE NEAUGA GĖLĖS	276	Dr. F. Paškoniėnė
PAMOTĖ	278	J. Jakštaitis
APIE VIENĄ BLOGYBĘ	279	L. A.
NAUJOJO TESTAMENTO VERTIMŲ LIETUVIŲ KALBA	280	Pranas Skardžius
ISTORIJA AR ISTORIJĖLĖ ?	281	Nijolė Jankutė
KALBA	283	J. Vaišnys, S.J.
FILMAI	285	J. Prunskis
TĖVYNĖJE	287	Danutė Bindokienė

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1974 / RUGSĖJIS - SEPTEMBER / Volume XXV, N. 9

**KAI KURIE ŽMONĖS EINA PER GYVENIMĄ,
UŽMERKĘ AKIS IR UŽSIKIMŠĘ AUSIS.
JIE NEMATO VISUR ĮMINTO KŪRĖJO PĖDSAKO,
JIE NEGIRDI JAM VISATOS GIEDAMO HIMNO.
BET UŽTENKA TIK ATVERTI GAMTAI AKIS,
ATKREIPTI Į JOS GIEDAMĄ HIMNĄ AUSIS,
KAD PAMATYTUM IR AIŠKIAI SUPRASTUM,
KAD GAMTA — TAI NUOSTABIAUSIA KNYGA,
IŠ KURIOS GALI SKAITYTI APIE VISA,
KAS GERA, KILNU IR GRAŽU.
IR ŽMOGUS YRA DIEVO ĮMINTAS PĖDSAKAS,
IR ŽMOGUS YRA TA NUOSTABIOJI KNYGA,
Į KURIOS TURINĮ ĮSIGILINĖS, PAMATYSI,
KAD IR JOJE GALIMA RASTI LABAI RYŠKIŲ
TIESOS, GĖRIO IR GROŽIO ATSPINDŽIŲ.**

VIENAŠALIŠKA PAŽIŪRA Į MOTERĮ

A. RUBIKAS

SUTUOKTUVIŲ MALDOSE

Tuokiant jaunavedžius, šv. mišiose po *Tėve mūsų* maldos būdavo kalbama viena ypatinga, išimtinai jiems skirta malda. Tos maldos turinys įdomus tuo, kad jis lietė beveik vieną moterį. Ten būdavo prašoma, kad moteris būtų ištikima ir skaisti, kad ji eitų šventųjų moterų pėdomis, kad ji būtų savo vyrui meili, kad būtų išmintinga, kad vengtų neleistinų ryšių, kad būtų drausminga, kukli, kad gerai nusimanytų tikėjimo tiesose ir pan. Tik maldos pabaigoje, linkint ilgiausių metų, ana malda prisiminėdavo ir vyrą. Ji iš vienaskaitos, skirtos vienai moteriai, pereidavo į dviskaitą ir taip baigdavosi: "Tegul jie abu mato savo vaikų vaikus iki trečiosios ir ketvirtosios kartos ir tesulaukia pageidaujamo amžiaus" (žiūr. Romos katalikų mišiolas, Chicago, 1967 m., psl. 938).

Malda, reikia pasakyti, tikrai graži ir reikalinga. Tik kyla klausimas, kodėl tų visų dalykų, kaip ištikimybės, skaistybės, meilumo, išminties, drausmės bei nusimanyto tikėjimo tiesose, būdavo prašoma tik moteriai? Kodėl toje maldoje nebūdavo prašoma, kad ir vyras eitų šventųjų vyrų pėdomis, vengtų neleistinų ryšių ir gerai nusimanytų tikėjimo tiesose bei būtų meilus savo moteriai? Nejaugi tų dalykų vyrui jau nebereikėjo?

Štai, žvelgiant į praeitį, galima paklausti, o kas dažniausiai pripildydavo bažnyčias, kas uoliau lankydavo pamaldas ir klausydavosi pamokslų: vyrai ar moterys? Jos dažniau eidavo ir šv. sakramentų. Lietuvoje net buvo kuriami anekdotai, kaip, atėjus gavėniai, žmonos savo vyrus "varydavo" velykinės.

O vis dėlto ana sutuoktuvių malda moterį laikė silpnesne religiniu atžvilgiu. Kodėl, nesunku įspėti. Štai toje maldoje yra įdėtas toks sakinytis apie moterį: "iš josios veiksmų nieko tenelaimi sau piktoji dva-

sia" (ten pat). Ar nebus čia padaryta užuomina į aną didelį piktosios dvasios laimėjimą, Ievą sugundžius rojuje? Galimas daiktas, kad, tos maldos autorių (vyrų) nuomone, piktoji dvasia kaip tik "iš moters veiksmų" tada labai daug laimėjo: per Ievą, per pirmąją moterį, jai pasisekė sugriauti žmogaus laimę aname linksmybių sode, pavadintame rojum (plg. Prad 2,8).

Ir iš tiesų, atpasakodami gundymo istoriją, Šv. Rašto autoriai mini, kaip žaltys prikalbėjo Ievą valgyti vaisių nuo medžio "žinojimo gero ir pikto" (Prad 2, 9). Bet tai jau buvo uždrausto medžio vaisiai. Jie atnešė pirmiesiems tėvams nelaimės ir mirtį. O pirmoji tų vaisių siekė moteris. Taigi, paprastai galvojant, ji ir bus kalta dėl rojaus netekimo. Štai juk ir pirmasis vyras ne kitaip teisinosi Dievui: "Moteriškė, kurią man davei kaip draugę, man davė iš medžio, ir aš valgiau" (Prad 3, 12).

Ir taip prieš Šv. Raštą skaitančio žmogaus akis Ieva atsistoja, kaip ypatingai silpna, žalčio gundymui pasiduodanti moteris, įtraukianti nelaimėn ir savo vyrą. Tad kodėl, norint apsisaugoti nuo tolimesnių piktosios dvasios laimėjimų per moterį (!), nereikėtų ir maldose visą dėmesį skirti tai "spragai", pro kurią nuodėmė kartą jau įsiveržė rojun ir pro kurią gali toliau veržtis? Taip ir bus galvoję anos sutuoktuvių maldos kūrėjai, įdėdami moteriai skirtą sakinį: "iš josios veiksmų nieko tenelaimi sau piktoji dvasia". Šitaip jie vyrą teisino ir laikė atsparesniu pagundai.

DU ŽMOGAUS PUOLIMO BŪDAI

Dabar tenka ieškoti atsakymo į klausimą: kodėl tam pasakojime ne abudu, ne vyras ir moteris, skinasi vaisių nuo medžio, o viena moteris jį pasiima, valgo ir paskui vyrui duoda? Ar tai jau reikštų, kad moteris yra silpnesnis, nuodėmingesnis Dievo kūrinys? Ar vyras čia tikrai yra pavaizduotas stipresniu už moterį?

Gundymo istorija yra padalinta į dvi dalis. Pirmoji puola moteris, po jos vyras. Taigi atrodytų, kad čia ir norėta pažymėti chronologinę įvykių eilę (kas po ko nusidėjo) bei parodyti ypatingą moters silpnumą pagundos atveju. Tačiau ar taip yra iš tikrųjų?

Anie aiškintojai, kurie moteriai čia primedavo pačią didžiausią (jei ne vienintelę) kaltę dėl rojaus praradimo, buvo šį pasakojimą supratę grynai raidiškai, kaip kokį reportažą apie vienas po kitoėjusius įvykius.

Štai draudimas nevalgyti iš medžio "žinojimo gero ir pikto" buvo paskelbtas dar prieš Ievos sutvėrimą. Tada Dievas kalbėjo Adomui: "Valgyk iš visų rojaus medžių; o iš medžio žinojimo gero ir pikto nevalgyk, nes tą dieną, kurioje iš jo valgysi, neišvengiamai mirsi" (Prad 2, 16-17). Bet tada darosi neaišku, kaip Ieva galėjo žinoti, kad to medžio vaisiai uždrausti, jei, tą draudimą skelbiant, jos dar nebuvo.

Pasirodo, kad tas draudimas buvo paskelbtas dar prieš atskiriant lytis vieną nuo kitos, dar prieš išimant Adomo šonkaulį, iš kurio buvo padaryta Ieva. O tai jau reiškia, kad valgyti ano medžio vaisius yra uždrausta žmogui kaip tokiam, be lyčių skirtumo, ir kad Šv. Rašto autoriai visai nemano šį medį surišti su viena kuria lytimi (su moterimi). Štai ir žaltys gundo ne vieną moterį, o abudu. Jis kalba daugiskaita (!) ir sako: "būsime kaip dievai" (Prad 3, 5). Iis gundo moterį ir vyrą, arba žmogų kaip tokį. O dėl to gundymo puola žmogus kaip toks, be lyčių skirtumo: moteris ir vyras. Jų abiejų nusikalstamas veiksmas yra žmogaus kaip tokio veiksmas. Čia iš tikrųjų uždraustą obuolį valgo ne moteris ir vyras, o žmogus abiejose lytyse, žmogus kaip toks.

Dabar mums rūpi klausimas: kodėl Švento Rašto autoriai leidžia Ievai pirmajai skintis obuolį ir paskui savo vyrui duoti? Kaip iš tolimesnės to pasakojimo sklaidos aiškėja, jie čia vaizduoja arba apibendrina du būdingiausius žmogaus puolimo būdus.

MOTERS KOVA SU ŽALČIU

Štai moteris ne tučtuojau pasiduoda pagundai. Ji su žalčiu ginčijasi. Pagundos pradžioje ji neabejoja Dievo žodžio teisingumu ir priešinasi žalčiui, sakydama: "Dievas mums įsakė nevalgyti ir neprisiliesti, kad kartais nenumirtumėm" (Prad 3,3). Tuo ji parodo, kad jos paklusnumas Dievui nėra aklas, o motyvuotas, pagrįstas, kad ji Dievo įsakymo laikosi sąmoningai, gerai žinodama, kas laukia už jo peržengimą.

Tačiau žaltys nenusileidžia ir pradeda aiškinti, kad tas draudimas turis visai kitas priežastis: Dievas bijąs, kad juodu (moteris ir vyras), valgydami to vaisiaus, nepasidarytų patys kaip dievai.

Išgirdusi tokį žalčio aiškinimą. Ieva ir dabar dar negriebia už to vaisiaus, bet mąsto. Ji svarsto žalčio argumentus ir stebi patį medį. Šv. Raštas pasakoja: "Moteriškė matė, kad medis buvo geras valgyti, ir gražus akims, ir meilus pasižiūrėti" (Prad 3, 5). Dabar moteryje prasideda vidinė, bežodė kova. Ieva nekalba, ji žalčiui nieko neatsako. Bet ji yra plėšoma tarp Dievo žodžio "neišvengiamai mirsi" ir žalčio gundymo "būsime kaip dievai ir žinosite, kas gera ir kas pikta" (Prad 3, 5). Dabar joje bunda noras išsiveržti iš Dievo nubrėžtų rėmų ir pačiai bandyti, pačiai spręsti, kas gera ir kas ne. Dabar jai pradeda atrodyti, kad tas vaisius tikrai būtų "geras valgyti". Ir taip prasidėjusi dramatiška įtampa tarp gėrio ir blogio moteryje pasibaigia pasidavimu pagundai: "ėmė iš jo vaisių ir suvalgė" (Prad 3, 6).

PRISITAIKĖLIS VYRAS

Vyro elgesys pagundos atveju diametraliai skiriasi nuo moters. Štai moteris iš pradžios dar spiriasi pagundai ir argumentuoja Dievo žodžiu: "kad kartais nenumirtumėm". Ji prisimena Dievo perspėjimą: "tą dieną, kurioje iš jo valgysi, neišvengiamai mirsi" (Prad 2, 17), o vyras pagundos metu jokio ginčo nė su žalčiu, nė su moterimi neveda, jokių argumentų už ar prieš nesvarsto ir jokių abejonių neturi. Apie jį Šv. Rašto autoriai tik tiek pastebi,

kad "jis valgė" (Prad 3, 6). Vyras valgo taip, tarsi čia nieko ypatingo nebūtų, dėl ko reikėtų jaudintis, galvoti, mąstyti, svarstyti, argumentų ieškoti.

Dramatiškai kovai tarp žalčio ir gundo moters pavaizduoti Šv. Rašto autoriai pavartoja daugiau kaip šimtą žodžių (lietuviškam vertime), o vyro puolimui aprašyti užtenka septynių: kad moteris jam davė ir kad jis valgė. Vyras gimdymo valandą visai negalvoja apie Dievo draudimą. Jis tik paima ir suvalgo. Palyginus tokį vyro elgesį su moters, ana – tegu ir savo puolime – vis dėlto dar mąsto, galvoja ir kovoja.

Šitam pasakojime nupieštas vyro kelias arba elgesys yra prisitaikėlio elgesys. Tai žmonės, kurie be kritikos priima kitų nuomonę arba pasiūlą. Jie tai priima ne dėl to, kad būtų įsitikinę jiems peršamos nuomonės teisingumu (apie tai jie visai negalvoja), o dėl to, kad kiti taip elgiasi, taip daro. Jei kiti valgo uždraustų vaisių, tai valgys ir jie, visai nekeldami klausimo, ar tai uždrausta ar ne. Ar ne tokius ir panašius yra labai tiksliai apibūdinęs Adomas Jakštas, sakydamas: "Tai vyrutis pilnas takto. Jis pasauly nepražus, moka niekinti

mažus, prieš didžiūnus lenkia kaktą, ir, įeidams į jų rūmą, ne tik lazda, kaliošus, bet ir nuomones palieka".

Tai žmonės, kurie visada linkčios ton pusėn, iš kurios galima gauti kokį nors "obuolį". Jie bendruomenėse ar bendrijoje kuria oportunistines nuotaikas, jas puoselėja, jas palaiko ir ragina kitus sekti savo pavyzdžiu. Kiek nelaimių jie šitokiu savo elgesiu yra atnešę žmonijai!

Bet negalėtume pasakyti, kad vyrai nusideda vien tik taip, kaip anam pasakojime apie pirmojo vyro puolimą yra pasakyta: vien moters sugundyti, vien moters suvedžioti. Juk kiek kartų patys vyrai sugundo, suvedžioja, apgauna moteris. Taip pat negalėtume pasakyti, kad levos puolimas yra būdingas vienoms moterims. Juk paprastai moteris yra linkusi pasivesti vyro sprendimams.

Tai Švento Rašto autoriai nė nenorėjo teigti. Jie tik norėjo parodyti, kaip žmogus dažniausiai puola.

TAI KODĖL MOTERIS?

Tačiau vis dėlto dar lieka vienas klausimas, būdingas XX amžiaus žmogui: jeigu jau Švento Rašto autoriai čia nenorėjo pažymėti ypatingos moters kaltės dėl rojus

praradimo, didesnės už vyro, o tik vaizdavo du žmogui būdingiausius puolimo būdus, tai kodėl jų pasakojime obuolio neskina vyras?

Klausimas yra pagrįstas.

Ir štai yra garsių Švento Rašto aiškintojų (egzegetų), kurie mano, kad tas pasakojimas apie moterį, skinančią uždraustą vaisių, yra kilęs labai seniai, kad jo užuomazgos reikia ieškoti dar matriarchalinėje kultūroje, tai yra tame žmonijos istorijos laikotarpy, kada visuomeniniam gyvenimui vadovavo ne vyras, o moteris. Tik daug vėliau tas pasakojimas buvęs perimtas, su atitinkamomis pataisomis, į Šv. Raštą, kaip priemonė Dievo apreikštai tiesai apie žmogų išsakyti.

Iš tiesų, toks "motiniškas" (matriarchalinis) žmonijos istorijos laikotarpis yra buvęs. Štai prof. Juozas Eretas aiškina, kad ir lietuvių kalba tokią mažybinių bei malonybinių žodžių gausą, kokios kitos kalbos (jau) nebeturi, yra atsinešusi kaip tik iš anos senos matriarchalinės kultūros, kurioje vadovaujantis vaidmuo buvo tekęs motinai.

Todėl labai galimas daiktas, kad ir ta gundymo istorija arba jos vaizdiniai bus kilę dar matriarchalinės kultūros metu, ir kad jie tik vėliau buvo perimti į Šventą Raštą. Tai rodytų ir kita tos pačios Šv. Rašto knygos vieta, kur yra pasakyta, kad "žmogus paliks savo tėvą ir motiną ir glausis prie savo moters" (Prad 2, 24). Čia eina kalba apie vyrą, sekantį savo moterį. Bet taip galėjo būti tik anoje matriarchalinėje kultūroje, nes mūsųjoje – patriarchalinėje – yra priešingai: moteris seka savo vyrą; ji keliasi į jo gyvenvietę ir net perima jo pavardę.

MOTERS DISKRIMINACIJA

Antrasis Vatikano susirinkimas, kaip daugely kitų dalykų, taip ir pažiūrose į moterį įnešė pataisų. Jos jau matyti bažnytiniam gyvenime. Jis pabrėžė, kad negali būti diskriminacijos lytiniu atžvilgiu, nes tai prieštarautų Šv. Raštui. Susirinkimas įspėja, kad nėra jokios nelygybės ne tik

dėl kilmės ar tautybės bei visuomeninės padėties, bet ir dėl lyties, ir primena apaštalo Pauliaus žodžius: "nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje" (žiūr. Bažnyčia, 32).

Šito išspėjimo vaisius yra naujos sutuoktuvių maldos mišiose. Jose Bažnyčia meldžiasi ne vien už moterį, kad ji būtų miela ir taiki, tarsi jai vienai tų dalykų tereikėtų. Dabar ji meldžiasi ir už vyrą, prašydama, kad ir jis būtų ištikimas vyras ir tėvas bei rūpintųsi savaisiais, kad ir jis pasitikėtų savo moterimi, kaip gyvenimo palydove, ir kad ją gerbtų ir mylėtų ta meile, kuria Kristus myli Bažnyčią. Dabar Bažnyčia meldžiasi, kad piktoji dvasia nieko nelaimėtų ne tik iš moters, bet ir iš vyro veiksmų, nes jiems abiem lygiai reikia Dievo malonės bei pagalbos. (b.d.)

IVADAS | KANTO LABIRINTĄ

VYT. BAGDANA VIČIUS, MIC

Šiais metais sukanka 250 metų nuo filosofo Emanuelio Kanto gimimo. Jis gimė Karaliaučiuje 1724.IV.22., o mirė taip pat Karaliaučiuje 1804.11.12. Dvi priežastys skatina mus sustoti prie šio asmens. Viena, kad jis turėjo ir tebeturi lemiančios įtakos Europos filosofiniam mąstymui, o antra, kad yra atviras klausimas, ar šis filosofas nebuvo lietuvis.

1922 m. "Logos" žurnalas Kaune buvo paskelbęs tarptautinį konkursą, tema "Kanto santykiai su lietuvybe". Į jį atsiliepė W. Ehmer, pasisakydamas už pažiūrą apie Kanto kilmę iš Škotijos per Švediją. Straipsnis buvo paskelbtas "Logos" žurnale 1923 m. 90-93 psl. Žinoma, netenka praleisti iš akių, kad Kanto motina buvo Regina Reuterytė iš Nuerenbergo. Nepaisant to, M. Anysas "Lietuvių Enciklopedijoje" škotiškos kilmės legendą laiko nesiderinančią su faktais. O kalbininkas Ernestas Fraenkelis man rašytame laiške 1954 m. atsisako Kanto pavardę kildinti iš bet kur kitur, kaip iš lietuvių

ar prūsų kalbų, pateikdamas tam apščiai duomenų.

Tad pasinaudodami minėtos sukakties proga, norime supažindinti skaitytojus su Kanto mokslu, su jo įtaka filosofijos istorijoje ir su jo lietuviškumo klausimu.

KANTO FILOSOFIJA

Pažinimo mokslas. Pristatyti Kanto filosofiją trumpais žodžiais yra sunkus uždavinys. Jis yra sunkus ypač dėl to, kad negalima jo pristatyti dviem įprastiniais pristatymo būdais: visišku išgyrimu arba visišku sukritikavimu. Pagyrimu jo pristatyti katalikiškai visuomenei neįmanoma dėl to, kad jis Dievą laiko neįrodomu dalyku jokiais argumentais. Bet jo atmesti taip pat neįmanoma. Kantas nesutiko sakyti, kad Dievo nėra. Dievas Kantui labiau darosi prieinamas, kaip gera valia, kaip dorinis idealas, kurį žmogus patiria kažkaip kitaip.

Ne tik Dievas Kantui yra nepažįstamas, bet ir visas aplink mus esantis pasaulis. Jis yra paskelbęs teoriją, kuri kasdieniškam galvojimui yra labai svetima, būtent, kad "daiktas savyje" (tai Kanto terminas) yra nepažįstamas, nežinia, kas jis iš tikrųjų yra. Tačiau kai vėlesnis filosofas Fichtė iš to teigimo padarė išvadą, kad daiktų aplink mus iš viso nėra, kad jie yra tik mūsų dvasios padaras, Kantas su tuo nesutiko. Sakydamas, kad daiktas savyje mums yra nepažįstamas, jis norėjo pasakyti, kad pažindami aplink mus esantį pasaulį, mes visus daiktus priimame į savo protines formas, kurias jis vadina kategorijomis. Pirmas dalykas, kurį mes darome, pažindami aplink mus esančius daiktus, yra tas, kad mes juos įvelkame į laiko ir vietos rėmus. Tačiau Kantas nesutiko sakyti, kad tie filosofai, kurie laiką ir erdvę laiko realiai egzistuojančiais dalykais, būtų klaidingi. Tai reiškia, kad šie dalykai yra realūs tik kartu su žmogumi.

Šių keleto pastebėjimų dėka mes iš tikro galime pasijusti patekę į nuostabų Kanto pasaulį, kaip į labai komplikuoatą labirintą, kuriame lengviau yra paklysti, negu susigaudyti, kur mes iš tikrųjų esame. Kodėl Kantas yra toks keistas? Kokios buvo

priežastys, kurios jį skatino ieškoti problemų sprendimo tokiu komplikuoatu būdu? Turime atsiminti, kad Kantas išaugo Prancūzų revoliucijos laikais. Antireliginė apšvietos dvasia buvo giliai sukrėtusi Europos šviesuomenę. Tuo pačiu metu pradėjo kilti tikslieji mokslai, žadėdami žmogui išspręsti visas jo problemas. Kantas pats dirbo ir tikslųjų mokslų srityje. Jis paskelbė saulės sistemos susidarymo mechaninę teoriją, žinomą Kanto-Laplace vardu. Šis pastarasis ją pagrindė matematiškai. Filosofiniame galvojime tada vyravo vadinas deizmas, kuris sakė, kad Dievas, nors ir būtų pasaulio kūrėjas, su juo daugiau ryšių nebeturi ir yra palikęs jį jo paties likimui.

Šitokioje pasaulio mokslų situacijoje Karaliaučiaus filosofui, norinčiam susigaudyti, kas teisinga ir kas klaidinga, reikėjo imti iš abiejų pusių tai, kas, jo manymu, buvo tikra. Tikslųjų mokslų metodais jam nebuvo pagrindo abejoti. Visos religinės vertybės buvo sukritikuotos, ir jam atrodė, kad buvo pasilikęs tik vienas apčiuopiamas dalykas – tai moralinis gerumas. Dėl to ant šio pagrindo (gerumo) jis statė savo dorinę filosofiją. Žmogaus išradingumas jam, matyt, darė didelį įspūdį. Ant šio išradingumo jis pastatė savo pažinimo mokslą. Tačiau susitelkimas į žmogaus kūrybingumą jam neleido peržengti paties žmogaus ribos. Dėl to ne tik Dievas, bet ir kiekvienas daiktas (kas jis iš tikro yra savyje) jam pasiliko anapus žmogaus pažinimo ribų. Dėl to Kanto galvojimas yra suskilęs į dvi tarp savęs perėjimo neturinčias sritis: į teorinio žmogaus proto sritį, kur jis formuoja sąvokas, ir į praktiško proto sritį, kurion įeina dorinis žmogaus gyvenimas.

Gera *valia*. Neradęs pagrindo Dievo buvimui teorinėje srityje, jis arčiau prie jo prieina praktiška galvosena. Savo mąstymą šioje srityje jis pradeda pareiškimu, kad jeigu kur nors yra kas nors gero, tai yra gera valia. Tos geros valios be savi-meilės užteršimo žmonijoje jis neranda, įdomi yra jo paties sąžinės analizė, paro-

danti, kaip nepaisant viso norų gerumo, čia prisimaišo savimeilė.

Gera valia yra toks įstatymas, esantis anapus patirtinių dalykų, kurio besąlygiškai reikia klausyti. Gera valia nėra tas pat, kas žmogaus valia arba jo noras. Žmogaus norai, siekią laimės, dažniau gerai valiai priešinasi, negu ją stato. Kantas daug pastangų deda, stengdamasis įtikinti, kad žmogaus norai tai ne tas pat, kas gera valia. Tai jam jau ne taip lengvai sekasi, nes vokiečių kalboje tam tėra vienas žodis *der Wille*, tuo tarpu lietuviškai mes turime visai skirtingus žodžius – *norai* ir *valia*. Iš "noro" sunku padaryti dorinį principą, jis yra asmeninis reiškinys. Tuo tarpu "valia" yra arti to, ką Kantas nori išreikšti savo gėrio principu.

Taigi šio gėrio principo idealia forma nėra patirtiniame pasaulyje. Dėl to jį reikia laikyti idealinės tvarkos dalyku. Kantas labai įsakmiai pasisako prieš pavyzdžio reikšmę doriniame gyvenime. Pavyzdžiais jis nė kiek nepasitiki, nes tikrai idealių pavyzdžių žmonijoje nėra. Tačiau jeigu ir nėra žemėje tikro draugo, draugiškumas, kaip idealas, turi kur nors būti, nes jis yra žmogaus galvosenoje. Ir jeigu jo iš tikrųjų niekur nebūtų, tai žmogaus protui reiktų jį išrasti. Čia galima pastebėti, kaip kūrybiškai galingas yra žmogaus protas, Kanto supratimu.

Gerą valią, kiek ji reiškiasi žmonijoje, jis vadina doriniu imperatyvu. Dorinis imperatyvas, kuris kaip tam tikra struktūra ar schema egzistuoja žmonijos protuose, duoda atskiram žmogui įsakymus, ką daryti ir ko vengti. Tai yra veiksnys, kuris žmonių sako: tu privalai! Šio dorinio įsakymo pagrindinis turinys Kanto yra maždaug šitaip formuluojamas: turi veikti taip, kad tavo veikimo principas tiktų visai žmonijai.

Skaitant Kanto geros valios mokslą, nesunku pastebėti jo dorinį nusiteikimą, einantį iki heroizmo. Jeigu anksčiau sakėme, kad Kanto mąstymas kilo tokiais laikais, kai apie Dievą nebuvo galimybes kalbėti universitetuose, tai reikia prisiminti kitą to

laikotarpio dvasios bruožą, būtent, jo heroizmą. Apie Beethoveno muziką sakoma, kad ji negalėjusi būti sukurta kitame šimt-metyje. Tai yra herojinė muzika. Žmogus tais laikais, nepaisant visos dvasinės tamsos, stengėsi iš savęs išgauti daugiausia, kiek tik galima. Panašią herojinę nuotaiką randame Kanto dorovės moksle. Nei filosofija, nei mokslas negali mūsų pamokyti, ką mes turime daryti kilnumo ir gerumo srityje. Atskiro žmogaus norai patys iš savęs toli gražu nuo to, kad galėtų būti visuotinis žmonijos įstatymas. Tačiau praktiškas protas verčia žmogų reikšti didelę pagarbą doriniam imperatyvui, nors ir nesuprantant, kuo jis yra paremtas. Žmogus turi jo klausyti, nors jis uždėtų sunkias pareigas, ir nekelti klausimo apie jo teisingumą.

Grožio idealas. Atskyręs žmogaus protą nuo kitos tikrovės, Kantas sukūrė gilią prarają. Tačiau toliau mąstydamas, jis užėjo ant objekto, kuris buvo nei tas, nei anas. Jis netilpo nei prote, nei šalia jo esančioje tikrovėje. Tai buvo meniškasis žmogaus išgyvenimas. Jis, atrodo, sudarė progą Kantui peržengti tą prarają. Pažiūrėkime, kaip jis šią problemą sprendė.

Jam buvo aišku, kad meniškasis išgyvenimas nėra protinis pažinimas. Bet jam taip pat buvo tikra, kad meniškasis pasigėrėjimas nieko bendro neturi nei su dalyko gerumu ar naudingumu, nei su žmogaus dorovingumu. Gėris ir grožis nesimaišo. Ieškodamas grožio prasmės, Kantas labai ryškiai jį atskiria nuo malonumo ar laimės išgyvenimo. Nors Kantas suprato, kad meniškasis žmonių palinkimai yra skirtingi, tačiau jis buvo įsitikinęs, kad grožio išgyvenimas turi kažkokį būtinumo reikalavimą. Grožio išgyvenimas jam atrodė kaip kažkoks tikslingumas be tikslo. Kuo nors besigrožintis žmogus yra įsitikinęs, kad kiekvienas turi tuo gėrėtis. Grožis yra imperatyvus. Visa tai turėdamas prieš akis, jis prieina išvados, kad turi būti koks nors bendras grožio pagrindas. Šį pagrindą jis sutinka laikyti idealu. Bet tai nėra idėja, nes idėja būtų protinis dalykas.

Kai jis nori iš arčiau aptarti šį idealą,

gana arti prieina prie tokios sampratos, kurią galima būtų vadinti dieviškumu. Tačiau, deja, šio dieviškumo jis neturi kur kitur patalpinti, kaip tik žmonijoje. Štai jo žodžiai: "Grožio idealas yra galimas tik ant to pagrindo, kuris savo egzistencijos tikslą turi pačiame savyje, t.y. žmoguje". Kalbėdamas apie grožio apraiškas, Kantas padaro įdomių pastabų, tačiau sustojimas prie jų mus nuvestų į šalį nuo pagrindinės jo problematikos.

KANTO IDĖJŲ ATGARSIAI EUROPOS FILOSOFINIAME MASTYME

Kanto reikšmę įvertinti ir jo filosofijos prasmę pažinti labiau galima ne tiek iš jo paties raštų, kiek iš jo įtakos Europos mąstymui. Jo raštai būtų likę tik keistų minčių rinkinys, jeigu jie nebūtų susilaukę visuotinio filosofų susidomėjimo. Ant jo svarstymų pagrindo susikūrė vadinamoji vokiškojo idealizmo srovė, kuri ligi šiai dienai turi reikšmės ne tik filosofiniuose raštuose, bet ir visuomeniniame, politiniame ir meniniame gyvenime. Tad norėdami susipažinti su šiais minčių sąjudžiais, trumpai pažvelkime į pagrindinių 19 šimtmečio filosofų reakcijas, kurias sukėlė Kanto mąstysena. Iš

jų pažinsime ne tik Kanto įtaką, bet ir tai, kaip jo mintys buvo pratęstos, dažniausiai jas iškreipiant. Dėl to ši apžvalga galės pasitarnauti iš dalies ir kaip Kanto kritika.

Fichtė. Pirmasis griebėsis Kanto idėjų buvo Fichtė. Jis iš Kanto paskelbto dėsniu, kad daiktas savyje yra nepažįstamas, padarė išvadą, kad daikto savyje iš viso nėra. Dėl to vienintelė realybė pasilieka žmogaus dvasia ir ji viena yra verta dėmesio. Prigimtis Fichtei neatrodė reikšminga. Suveddamas visą realybę į žmogaus sąmonę, Fichtė norėjo nugalėti Kanto sukurtą prarają tarp aukštesniosios ir žemesniosios žmogaus prigimties; tarp žmogaus – dvasinio veikėjo ir instinktų vergo.

Ryškindamas Kanto iškeltą valios pirmenybę prieš protą, Fichtė atidarė kelią grynajam idealizmui. Kanto iškeltą klusnumą doriniam įstatymui jis sugretino su Rousseau mokslu apie visuotinę valią, kuri savo išraišką randa valstybėje. Tokiu būdu buvo atidarytas kelias modernių valstybių pretenzijai būti dorine gyvenimo norma. Dievo supratimu Fichtė pasiliko artimas Kantui. Dievą jis suvokia ne kaip prigimties jėgą, bet kaip aukščiausią dori-

nio idealo išraišką. Jis pirmas šį Kanto veiksnį pavadino transcendentiniu "ego". Jo manymu, ne malda, bet pareigos atlikimas yra tikroji religija.

Schellingas. Kitaip Kanto mokslą sutiko miuncheniškis Schellingas. Kanto Dievo filosofija jam buvo visiškai nepriimtina. Jam buvo aišku, kad Kanto Dievas nėra religingo žmogaus Dievas, bet tik prielaida ar galimybė. Šitokiame galvojime nėra vietos tikrajai religijai. Religinas žmogus yra giliai įsisąmoninęs Dievo būtinumu ir jaučia ilgesį asmeniniam Dievui. Asmuo ieško asmens. Jis ieško Dievo ne kaip priemonės, bet dėl jo paties.

Schellingas daugiau dėmesio kreipė į Kanto estetikos mokslą. Estetinėje žmogaus intuicijoje jis rado priemonę suderinti žmogaus fizinei ir dvasinei sričiai. Tęsdamas toliau šį mokslą, jis išryškino genijaus vaidmenį žmonijos gyvenime. Genijus įžvelgia tai, kas paprastam žmogui neprieinama. Dėl to genijui nereikia teisintis už savo išvalgas. Dėl šios priežasties Vakarų Europoje susikūrė vadinamasis genijaus kultas, kuris leido vienam ar kitam vadui

išeiti su visuomeniniais reikalavimais, nepriklausomai nuo to, kiek juos galima logiškai ar praktiškai pateisinti. Schellingo filosofija turėjo šiek tiek įtakos Rusijos panslavistų sąjūdžiui su Solovjovu priešakyje.

Hegelis. Hegeliui buvo sunku priimti žmogaus suskilimą, kuris atsirado Kanto filosofijoje. Tačiau jam buvo priimtinas Kanto žmogaus dvasingumas ir dorovingumas. Vis dėlto Kanto dorovės moksle Hegeliui nepatiko pareigos atskyrimas nuo žmogaus laimės. Mąstydamas toliau, Hegelis sukūrė savitą Absoliuto sąvoką. Absoliutas, jo supratimu, yra centrinis teoretinis protas, kuris tačiau reiškiasi kartu ir gamtoje, ir žmonijos istorijoje. Jo buveinė yra ne kur kitur, o tik žmogaus dvasioje. Nėra aišku, ar jis yra asmuo.

Kaip šis Absoliutas galėjo peršokti tą dvasios ir daikto prarają, kurią išryškino Kantas? Atrodo, kad šiam reikalui Hegelis pasinaudojo žymaus rašytojo Schillerio išryškinta samprata. Pagal šią pažiūrą žaidimas yra tokia realybė, kurioje susiderina du žmogaus instinktai: jautimas ir linkimas formuluoti. Absoliutas yra žmonių gy-

Šis "Laiškų Lietuviams" numeris yra iliustruotas nuotraukomis iš neseniai Lietuvoje statyto baleto "Eglė žalčiu karalienė".

venimo būtinybė. Jo ilgisi visi žmonės. Jis žmonijos istorijon įeina, nesiskaitydamas su tikrovės reikalavimais. Dėl to galima suprasti, kad marksizmo žmogus, būdamas Hegelio filosofijos įtakoje, kuria gyvenimą, nesiskaitydamas su tikrovės reikalavimais. Kristaus dievyystė Hegeliui atrodo, kaip vien tobula žmogystė. Hegelio Dievo sampratą gali gerai išreikšti Hoelderlino trieilis:

Tai, ką aš vadinu "aš", išnyksta,
aš pasiduodu neišmatuojamybei,
aš esu joje, esu visas,
ir esu ne kas kita, kaip ji.

Tai reiškia, kad asmuo, kaip individas, išnyksta Absoliute, bet kartu reiškia ir tai, kad žmogus ir Absoliuto neišmatuojamybė yra tas pat.

Schleiermacheris. Schleiermacheris, gilindamasis į Kanto filosofiją, buvo nepatenkintas, kad religija ten suprantama tik kaip dorovė. Bet jis sutinka su Kantu ta prasme, kad nenori tokio religijos supratimo, kuris būtų tik teorinis protavimas. Jo religijos sampratoje reikšmingą vaidmenį vaidina jausmas. Be religinio jausmo visa metafizika pakibtų ore. Šis jausmas arba intuicija turi sąlytį su begaline būtybe. Religingas žmogus jaučia savo priklausomybę nuo transcendentinės būtybės. Jausmo keliu jis prieina ir prie šventumo sąvokos. Dėl to jam yra nepriimtina Kanto rigoristinė tikrovė, kurioje nėra vietos jausmui. Nepriimtinas jam yra ir vien negatyvinis priėjimas prie Dievo. Schleiermacheris yra gimęs Breslau mieste, bet buvo išauklėtas Moravijos brolių sektos.

Schopenhaueris. Kanto iškelta geros valios sąvoka visiškai priešingą turinį įgavo Schopenhauerio filosofijoje. Jeigu Kantas nežinojo, kas yra daiktas savyje, tai Schopenhaueris pasinešė pasakyti, kas jis yra. Tai yra ne kas kita, kaip išsikūnijusi valia. Būdingas šios valios bruožas yra tas, kad ji nori gyventi. Tai yra akla jėga. Tai yra išsikūnijęs egoizmas, kuris ryškiausias apraiškas parodo valstybėje. Dėl to karas yra būtina žmonijos apraiška. Be jo žmonija patektų nuobodulin, kuris savo ruožtu vėl sužadintų karą. Kas yra ši valia savo meta-

fizine gelme, Schopenhaueris nežino. Dievo buvimą jis laiko neįrodomu, taip kaip Kantas. Pakankamo pagrindo dėsni pasaulio apraiškose jis laiko galiojančiu. Tačiau anapus gamtos jis nesiekia.

Šitaip suprantant egzistuojančią valią, pats žmogaus buvimas Schopenhaueriui atrodo nusikaltimas. Tai yra Schopenhauerio gimtoji nuodėmė. Dėl to žmogaus išsigelbėjimas yra galimas, atsisakius noro gyventi. Tačiau savižudybės jis neskelbia. Žmogui išsigelbėti jis siūlo dviem būdais:

1. grožine kontempliacija, 2. asketine praktika. Dorovė, jeigu ji iš viso žmogui galima, turi reikštis schopenhaueriškai suprastos valios atsisakymu. Aplamai Schopenhauerio filosofija yra atkreipusi savo dėmesį ne tiek į idėją, kiek į šios tikrovės apraiškas. Schopenhaueris gimė Danzige 1788 m. pirklio šeimoje.

KANTO FILOSOFIJOS VERTĖ

Dabar, kai turime bendrą vaizdą, kaip išaugo ir išsišakojo Kanto filosofijos medis 19 šimtmečiuje, esame labiau pasiruošę sustoti prie jos prasmės ir vertės klausimo. Viena, reikia pripažinti, kad šios filosofijos sukeltose bangose, norime ar ne, tebegyvename. Ta proga mums kyla pora klausimų: 1. kodėl Kantas pasidarė toks populiarus filosofų sluoksniuose ir 2. kodėl Kanto sukulto sąjūdžio rezultatai yra, palyginti, menki: nei religijos, nei pažinimo klausimai čia nesusilaukė pozityvių, visiems galiojančių atsakymų.

Norint atsakyti į pirmąjį klausimą, reikia pastebėti, kad Kanto filosofavimas buvo labai nuoširdus gilinimasis į esamą realią problemą. Kantas nerašė apie tai, ką jis geriausiai žinojo ir kuo galėjo savo skaitytojus sužavėti, bet ėmėsi klausimo, į kurį atsakymo jis pats nežinojo ir kuris buvo visų to laiko mąstančių žmonių rūpestis, būtent: kaip rasti tinkamą pagrindą žmogaus pažinimui ir jo religijai. Tai yra geras pavyzdys kiekvienam tikram filosofavimui – svarstyti realų, gyvenime kylantį klausimą. Tai yra taip pat kiekvieno kūrėjo pasisekimo paslaptis. Kantas to pa-

grindo nerado kitur, kaip doriniame žmogaus nusiteikime. Žmogaus pažinimo galia jo galvosenoje virto ne tiek radimu ko nors žmogui šalia savęs, kiek jo paties dvasios kūrinium. Dėl to pažinimas jam išėjo greičiau savęs atidengimas, negu patirta tiesa.

Norint atsakyti į klausimą, kodėl visas tas gyvas 19 šimtmečio filosofinis idealizmas nerado Dievo, reikėtų nurodyti dvi priežastis. Pirmoji yra ta, kad šis sąjūdis atsisakė Dievo ieškoti logiško įrodymo keliu. Šį kelią jis sau užsidraudė. Jau ta filosofija, kuri reikėsi betarpiškai prieš Kanto laikus, buvo nutraukusi logišką ryšį tarp šio pasaulio ir antgamtės. Ta pažiūra buvo pasidariusi savotiška "dogma", kurstoma nepagarbos ir neapykantos viduramžiui. Ir Kantas jos nugalėti neįstengė. Tos dogmos, kad tiesa, galiojanti čia, principiškai yra negaliojanti visur, niekas nesirūpino nei patikrinti, nei įrodyti.

Antroji šio nepasisekimo priežastis yra praleidimas iš akių tos realybės, kad yra toks visuotinis dalykas žmonijoje, kaip tikėjimas. Jis daugeliu atvejų iškreiptas, bet jo buvimas yra ne mažiau tikras, negu žmogaus dorovės faktas. Nepaisant nedorų žmonių, Kantas rado pakankamą pagrindą remtis žmonijos dorove, kaip Dievo buvimo galimybe, tačiau jis visiškai nerado progos remtis tikėjimo faktu. Tai atsitiko dėl to, kad jo laikais, kaip matėme, tikėjimo liudijimas buvo nustojęs populiarumo. Taip pat tenka pastebėti, kad Kanto laikais nebuvo išryškėjusi reikšminga antropologinė tiesa, kuri yra pakankamai išryškėjusi mūsų laikais, kad nėra tautos be religijos.

Susipažinus su pagrindiniais Kanto epopėjos bruožais, kyla klausimas, ką Kantas reikš visoje žmonijos filosofijos istorijoje. Ar jis bus grynas nepasisekimas, ar vienas didžiųjų kelrodžių žmonijos minties raidoje. Į tai atsakant, galima pasinaudoti vieno pranašiausių mūsų amžiaus mokslininkų ir mąstytojų nuomone, būtent, Jean Piaget. Jo manymu, Aristotelio pažinimo mokslas išryškino žmogaus galią pažinti tiesą, kaip visur galiojančią vertybę. Kanto mokslas

atkreipė dėmesį į paties pažįstančio žmogaus reikšmę ir vaidmenį šiame pažinime. Ar pakankamai jis šį asmeninį vaidmenį aptarė – tai kitas klausimas. Ar žmogus yra tik kurti struktūroms? Tačiau reikia suvokti, kad Kanto mokslas pažinimą padarė kūrybišką. Tokiu būdu jis atidarė kelią tiesos pažinimo pažangai. Tačiau, antra vertus, be Aristotelio pažinimo sampratos iš Kanto pažinimo mokslo pats pažinimas dingtų ir pasiliktų tik žmogaus kūryba. Ir nors ji prieitų prie Dievo, jis būtų taip pat tik žmogaus kūrinys.

KANTO SANTYKIS SU LIETUVYBE

Baigdami šią apžvalgą, grįžkime prie Kanto ryšio su lietuvybe. Šiam ryšiui paremti turime du dokumentus, kurie yra verti dėmesio. Vienas jų yra Vokietijos kalbininko Ernesto Fraenkeliio laiškas, kuriame jis atsisako Kanto pavardę kildinti iš kitur, negu iš lietuvių ar prūsų kalbos. Antras yra paties Kanto prierasas Ruigio žodyno naujai laidai, papildytai ir parūpintai Kristijono G. Mielkės, Pilkalnio vargonininko. Šiuos abu dokumentus čia norime prijungti. Jie duoda daug pagrindo į Kantą žiūrėti kaip į to lietuviško kultūrinio sąjūdžio daugiau ar mažiau aktyvų dalininką, kuris Karaliaučiaus universitete prasidėjo nuo Mažvydo irėjo iki Donelaičio.

FRAENKELIO LAIŠKO, RAŠYTO KUN.

V. BAGDANAVIČIUI, IŠTRAUKOS

Aš ją (Kanto pavardę) laikau arba lietuviška, arba prūsiška, t.y. baltiškos kilmės. Iš kitų kalbų lobyno negalėčiau jos aiškinti. Ji negali būti nei vokiška, nei angliška. Tiesa, visada kartoju, kad Kanto šeima gyvenusį Škotijoje ir tiksliai vėliau persikėlusį Vokietijon. Bet aš labai abejoju, ar yra tokio tvirtinimo tikrų duomenų. Antra vertus, Kanto pavardę labai gerai galima kildinti iš baltų kalbų. Kantas galėtų būti sutrumpintas iš tokių pilnesnių lietuviškų vardų, kaip Daukantas, Gedkantas, Viskantas arba atvirkščia tvarka Kantgala, Kantautas (iš senėlesnio Kanti-tautos). Yra toks miestelis Kantaučiai (Telšių apskrity), kaip matyti iš K. Būgos straipsnio.

Ir senprūsių tarmėje yra daug vietovardžių, apimančių šaknį *kint, kent, kant* (liet. *kęsti, kančia, žiemkintis, lato. ciest*). Trautmannas mini tarp kitko irgi sutrumpintas pavardes *Cantę, Cantele, Cantikę, Cantil* prūsų kalbos dokumentuose, o Gerulis savo knygoje kreipia dėmesį Rytprūsijos vietovėms *Kanthayn, Kanthen, Kynthwang*.

Labai yra įdomu, kaip mano aukščiau minėta, kad iš tikrųjų Rytprūsijoje yra paliudytas sutrumpintas vardas *Cante*. Taigi garsaus filosofo *Kanto* pavardę kildinti iš lietuvių ar prūsų kalbų, t.y. iš baltų tarmių srities, nesudaro jokių sunkenybių. Taip pat Lietuvos didžiojo kunigaikščio *Kęstučio* vardas yra susijęs su veiksmažodžiu *kęsti* ir jam giminingais žodžiais. Yra gerai žinomas faktas, kad *Kantas* labai domėjosi lietuvių kalba ir tauta ir *Ruigio* bei *Mielkės* žodyno paskutinėje prakalboje (1800) ragina vokiečių visuomenę atkreipti dėmesį senoviškai lietuvių kalbai.

Ernestas Fraenkelis

1954 m. gruodžio 5 d.

E. KANTO PRIERAŠAS

Kad Prūsijos lietuvis yra labai užsitarnavęs savo būdo savitumu ir kadangi kalba yra labai tinkama būdo auklėjimo priemonė, yra savaimė aišku iš to, kas aukščiau aprašyta, kad ji visu savo grynumu būtų išlaikyta tiek mokykloje, tiek sakykloje. Prie to aš noriu pridurti, kad jis, kaip ir jo kaimyninės tautos, nustumtas į šalį, yra pratęs su savo vyresniaisiais kalbėtis nuoširdžiai ir atvirai, kaip lygus su lygiais, ir šie tai nepriima blogai ir neatsisako paduoti ranką, nes ir jie jį laiko visais atžvilgiais vertingu. Jis neturi tokio išdidumo, kaip kai kurios kaimyninės tautos žmonės; kai jie pasidaro pranašesni, pasižymi ypatingu išdidumu; o šis greičiau parodo savo vertės supratimą, užmenantį ir ryžtą kartu su ištikimybe.

Nežiūrint to, kokią naudą gali turėti valstybė iš šitokio būdo tautos, dar yra didelė pagalba ir mokslui, ypač senovės tautų kilnojimosi istorijai, iš šitokios labai senos, dar nesumaišytos kalbos ir siauroje

aplinkoje izoliuotos tautos. Dėl to jos savitumų išsaugojimas yra didelė vertybė. *Buesching* labai apgailestavo ankstyvą *Halles* profesoriaus *Thunmann* mirtį, kuris į šias studijas leidosi su per dideliu savo jėgų įtempimu.

Apskritai, jei ne iš kiekvienos kalbos tenka laukti tokio didelio laimėjimo, tai kiekvienos tautelės auklėjimas tokiam krašte, kaip Prūsijos lenkų, yra reikšmingas; kad mokykloje ir sakykloje ji (lenkų kalba) gryna forma būtų prieinama, net jeigu ja būtų kalbama tik anapus šio krašto; nes tokiu būdu kalba labiau atitiks tautos savitumus ir jos sampratą bus išryškinta.

E. Kantas

Šiame *Kanto* priedaše verti mūsų dėmesio yra keletas dalykų. Visų pirma šis žodis yra geras pavyzdys *Kanto* filosofijos dėmesio centrui, būtent, žmonijos dorovei. Tauta yra tiek vertinga, kiek ji yra dora. O jos dorovingumas yra glaudžiai susijęs su jos kalbos grynumu. Toliau šiame priedaše pasirodo būdinga ano meto pažiūra į lietuvių kalbos reikšmę mokslui. Tai yra tas pat požiūris, kuriuo buvo persiėmę indoeuropiečių prokalbės ir jų kilmės tyrinėjimai. Šiose pastangose *Karaliaučiaus* universitetas bus vaidinęs reikšmingą vaidmenį. Ir trečia, šiame žodyje galima atpažinti tą pačią srovę, kuri sukėlė susipratimo sąjūdį pačioje lietuvių tautoje ir per romantiškus bei "Aušrą" atvedė prie nepriklausomybės. *Kanto* mokinys ir įpėdinis *Karaliaučiaus* universitete, rektoriaus pareigose, *Liudvikas Rėza*, kaip sužinome iš *Br. Genzelio* (*Mokslas ir gyvenimas*, 1974 m., 4 nr., 12 psl.), pasirūpino *Donelaičio "Metų"* išleidimu. Taigi *Kanto* ryšiai su lietuvybe nėra sunkiai atsekami. Išsamios *Karaliaučiaus* universiteto istorijos studijos greičiausiai ir daugiau tų ryšių rastų.

Didžiausią malonumą suteikia tie džiaugsmi, kurie buvo pasiekti didelėmis pastangomis.

E. Kant

KAS PADEDA IR KAS KENKIA IŠLIKTI LIETUVIŠKAJAI IŠEIVIJAI?

ALFONSAS NAKAS

Tema begaliniai gili, plati ir... banali. Prirašytumei ištisus tomus, ir dugno vis tiek nepasiektum, horizontų neaprėptum. Nepasiektum, neaprėptum, o ir naujų Amerikų neatrastum. Šia tema sakomi pamokslai ir rašomi spaudos vedamieji. Lietuviybės gyvastingumo receptus išėivijoje dalina daktarai ir šundaktariai. Lietuviško patriotizmo mus kiekviename žingsnyje moko idealistai ir demagogai. Lietuvišką ateitį bando pranašauti visi ir visur: politikai, kultūrininkai, visuomenininkai salėse; jaunimo auklėtojai mokyklų klasėse ir stovyklose; gėrėjai baruose. Taip, lietuviškos išėivijos likimas diskutuojamas kiekviena proga.

Taigi "Laiškų Lietuviams" duota tema yra rečitatyvinė. Visi, kas griebiamės plunksnos, pakartosime jau ne kartą skelbtas mintis, tezes, pranašystes. Nauja gal bus tik tiek, kad ne visiems rašantiesiems vienoda eile teigiamybės ir negiamybės rikiuosis.

Lietuviybės likimas išėivijoje, mano nuomone, priklauso nuo keturių pagrindinių veiksmų. Jie yra: *šeima, parapija, organizacijos, spauda*. Visi keturi veiksniai yra dviašmeniai. Tai reiškia, kad kiekvienas jų lietuviybės išlikimui gali ir padėti, ir pakenkti. Bandysime pakalbėti apie kiekvieną veiksmą skyrium. Pabandysime pirštu bakstelti į kiekvieno šviesiąją ir tamsiąją pusę. Kadangi Jungtinėse Amerikos Valstybėse gyvena apie aštuonios dešimtys nuošimčių mūsų išėivijos, kadangi pirmiausia į šio krašto lietuvių veiklą krypta vergaujančios Lietuvos brolių akys, rašydamas apie išėiviją, pirmoj vietoj turiu galvoje JAV lietuvius.

ŠEIMA

Niekas, tur būt, nebandytų ginčytis, kad šeima yra pirmas, pats svarbiausias veiksnys, kuris lietuviybės mirtį paspartins ar atitolins. Kalbame, be abejo, apie lietuviš-

ką, ne mišrią šeimą. Senoji išėivių karta, šio šimtmečio pradžioje Amerikon suvažiavusi, buvo perdėm lietuviška. Buvę žemdirbiai-bemoksliai, čia tapę kasyklų, skerdyklų ir vėliau automobilių pramonės darbininkais, į svetimtautes merginas neturėjo progų dairytis. Lietuvaite už žmonas iš tėvynės nesunku buvo parsikviesti nė caro laikais, nė nepriklausomos Lietuvos metais. Mišrios vedybos smarkiai palietė senųjų išėivių vaikus. Jų vaikaičių tik retas bežino savo lietuvišką kilmę, kartais net iš grynai lietuviškos šeimos kilęs. Užtat mūsų akys krypta į naujuosius ateivius, po antrojo pasaulinio karo čia atsiradusius. Tuomet suvažiavo tūkstančiai jaunų lietuviškų porų arba kandidatų į poras. Pirmasis dešimtmetis buvo lietuviškų porų kūrimo metas. Pažvelkime į dvi tipiškias šeimas, kokių pilni visi Amerikos didmiesčiai.

Pirmas atvejis. Jie vedė penkiasdešimtųjų pradžioje. Per aštuonerius metus jiems gimė keturi vaikai. Tėvas dirba fabrike. Motina visą laiką lieka šeimoje. Iki vaikų darželio pirmieji du vaikai kitos kalbos nepažino, tik lietuvių. Lietuvių kalbą jie laikė pačia tikrąja ir vienintele. Jeigu koks kaimynų Jimmy ar Jeffrey, ant triratuko atėjo, jiems ką angliškai aiškino, tai jie, supratę ar ne, anam lietuviškai atsakė ir jokių tragedijų neįvyko. O motina lietuviškai poterių mokė, iš knygelių skaitė, dainelės dainavo, lietuviškai mylavo ir barė. Vakaraus, tėvui iš darbo grįžus, jie vien lietuvių kalbą girdėdavo. Televiziją motina retai prie vaikų atsukdavo. Didžiųjų švenčių metu vaikams buvo aiškinami lietuviški papročiai. Net Kalėdų senelis ar Velykų bobutė į juos tik lietuviškai šnekėdavo.

Pirmoji didžioji krizė vaikų gyvenime prasidėjo su vaikų darželio "mokslais". Dabar jie su siaubu turėjo pripažinti, kad "tikroji" kalba yra anglų kalba, nes ja šneka visi kiti vaikai ir mokytoja. Dabar jie pasijuto vieniši, bejėgiai, agresyvesniųjų

net pajuokiami. Tėvai, ypač motina, turėjo labai pasistengti, kad šitoji "identiteto" krizė būtų kuo lengviau nugalėta. Užteko keletu savaitių, ir vaikų darželyje jie apsi-prato, o iki pavasario nė jų anglų kalba nuo kitų "studentų" nebesiskyrė.

Pradžios mokyklon eiti pradėję, vaikai susidūrė su "socialine nelygybe". Po penkių dienų mokymosi angliškai, jie šeštadienį turėdavo praleisti lietuviškoje mokykloje. Buvo pykčių, niurnėjimų, ašarų. Tėvai turėdavo panaudoti diplomatiją, kantrybę, o kartais ir rykštę. Vis dėlto, iki kraujo, iki kaulų įsigėrusi kūdikystės metuose, lietuvių kalba nebuvo sunki jiems nė šeštadieninėje. Kiek sunkiau buvo dviems mažiesiems, jau keleriais metais vėliau gimusiems. Vyresniųjų iš mokyklos atnešta anglų kalba ėmė per anksti į šeimą smelktis. Su jaunesniaisiais tėvams buvo ypač sunku, bet jie nenusileido.

Vidurinę mokyklą įpusėjęs, lituanistinės pamokos baigėsi. Dabar nemažą rolę ėmė vaidinti lietuviškos organizacijos ir vasaros stovyklos. Tiesa, vidurinėje mokykloje būdami, vaikai neretai pasiūšdavo prieš lietuvybę ir prieš tėvus. Kartais atrodydavo, kad kai jau į aukštąsias mokyklas išklys, savo lietuviškai prigimčiai iš karto kryžių pastatys. Ir kaip tėvai turėjo nustebti, kad, vienas po kito, universitetan patekę, jie lietuvybei tiesiog atgimė. Jie ėmė didžiutis savo kilme, dvikalbiškumu, įniko lietuvių kalbą švarinti ir gilinti. Dabar jau aišku, kad tie vaikai bus lietuviškos išeivijos gyvybės tęsėjais.

Antras atvejis. Jie vedė tuo pačiu metu, kaip ir pirmoji pora. Tėvas savo – politinio pabėgėlio – misiją užmiršo pirma, negu tėvu tapo. Jis norėjo greitai pralobti. Žmoną vedė ne tam, kad lietuvišką šeimą kurtų, bet kad su ja daugiau pinigų uždirbtų. Porą metų abu ėjo į darbą kartu. Kai gimė pirmas vaikas, jau tėvas ėmė švebeldžiuoti angliškai. Motina dar bandė kūdikį lietuviškai poterių kalbinti, o tėvas jau viešai demonstravo anglų kalbos mokėjimą. Vaikui dar ant keturių ropinėjant, motina grįžo į fabriką, tik į skirtingą pamainą. Tai

vienam, tai antram iš tėvų po darbo miegant, vaikas augo prie televizijos. Už trejeto metų gimė antras. Ir vėl po kelių mėnesių motina grįžo į darbą. Vaikų darželis šitiems vaikams nusivylimo neatnešė, nes anglų kalbos pagrindus jau jie turėjo iš TV ir tėvo žargonu. Į lituanistinę mokyklą buvo per toli ir per brangu. Lietuviškai vaikus dar kurį laiką kalbino motina, bet ilgainiui ir ji rezignavo. Vaikams vidurinę mokyklą lankant, jau visa šeima namie kalbėjo angliškai. Lietuvių svečių namuose lankymosi atvejais vaikai visam vakarui gaudavo tėvo automobilį... Universiteto amžių pasiekę, jie jau nebežinojo, kas besą. Lietuvybei jie buvo mirtiniausiai mirę. Protarpiais jie su kartumu paklausia tėvą, kodėl jų nemokė lietuviškai, bet, gavę nei šioki nei tokį atsakymą, nutyla.

Ak, yra dar ir kitokių šeimų, kitokių epizodų, kitokių istorijų. Vieni bijo, kad lietuviškai vaikus mokydami, sugadins jų anglų kalbos tarimą, įtaisys akcentą. Kitos mamytės, gyvenimą leisdamos prie veidrodžių ir skaitydamos tik madų žurnalus, lietuvybės reikalą sprendžia labai "demokratiškai". "Nori, Audrute, šeštadieniais lietuviškai mokytis?" – paklausia. "O, ne, mamyte! Kas šeštadieniais mokytis nori? Crazy..." – atsako Audrutė. Ji lieka namie, žaidžia su angliškai kalbančiom draugėm, džiaugiasi televizija. Būtų dar tuzinas panašių epizodų. Bet užteks. Dvi pirmosios šeimos mano paimtos iš gyvenimo. Už vienos ir už kitos rikiuojasi didelė lietuviškų šeimų minia. Kuri iš šių tipiškų grupių yra gausesnė, palieku atsakyti skaitytojui.

PARAPIJA

Didelį vaidmenį išeivijos gyvenime vaidina lietuviškos parapijos. Pirma kalbėkime apie tokią, kuri būtų beveik ideali. Žinoma, vargu ar tokią tikrame gyvenime berasime, bet įsivaizduokime, kad tokia kažkur dar egzistuoja.

Taigi, yra tautinė, ne teritorinė parapija. Jos klebonas – čiagimis lietuvis, auklėtas mažaraščių, bet patriotų senųjų ateivių šeimoje. Klebono lietuvių kalba tarmiška,

su anglišku žodžių priemaiša, bet jo pamokslai nesunkiai suprantami. Pagalbininkais pas jį dirba pora vikarų, naujųjų ateivių, seminarijas Vokietijoje arba Romoje baigusių. Parapijos patalpose priglausta lituanistinė mokykla. Organizacijų tarpe yra ne tik Šv. Rožančiaus ir tretininkų draugijos, bet ir visų pakopų ateitininkai. Dvejos mišios sekmadieniais laikomos lietuvių kalba ir tik vienerios angliškai. Bažnyčioje, šalia JAV žvaigždėtosios, šviečia ir Lietuvos trispalvė vėliava. Lietuviškų pamaldų metu visi tikintieji traukia Broniaus Budriūno komponuotas giesmes. Lietuvos valstybinių bei tautinių švenčių metu laikomos išskilmingos pamaldos, dalyvaujant lietuviškoms, ypač jaunimo, organizacijoms. Tokiomis progomis klebonas pasako karštai patriotinį pamokslą. Sekmadieninis parapijos lakraštėlis prirašomas gražia lietuvių kalba ir tik būtini paaiškinimai angliškai. Nors miestas didelis, nors parapija pačiame jo pakrašty, tautiečiai iš arti ir iš toli suvažiuoja čia į pamaldas, į iškilmes, į susirinkimus, posėdžius, pobūvius. Ši parapija į save traukia senus ir jaunus. Ši parapija – tikras lietuviybės židinyš.

Kitoje parapijoje klebonas irgi lietuviška pavarde. Ir jo tėvai buvo senieji ateiviai, gal Penssylvanijos angliakasiai, gal Niujorko "kriaučiai", gal Čikagos skerdyklų darbininkai, tik jau lietuviybės atžvilgiu visai kitokio nusiteikimo, negu pirmojo klebono tėvai. Šios parapijos klebonas lietuviškai gal ir galėtų kiek švebeldžiuoti, bet užsikirtęs ir nebando. Jam parapiečiai nuodėmes sako lietuviškai, o jis angliškai išrišimą duoda. Angliški jo pamokslai pamaldų metu, nors pamaldos vadinamos lietuviškomis, nes maldininkai lietuviškai giedoti mėgina. Vikaro čia nėra ir nereikia, nes parapiečių skaičius mažas ir metai iš metų mažėja. Mokykla seniai nebeveikia, nors patalpos gausios ir neblogos. Nėra prie altoriaus lietuviškos vėliavos – šalia vietinės stovi tik bažnytinė. Dar vos, vos veikia pora bažnytinių draugijų, bet jos tik tiek bėra lietuviškos, kad pavadinimuose žodis "Lithuanian" tebeegzistuoja. Labai gerai, jeigu minint Vasario Šešioliktąją, klebonas dar kelis žodžius Lietuvos adresu išstena (angliškai, žinoma). Jokių kitų minėjimų, jokių jaunimo organizacijų, jokių lietuviškų uniformų ir vėliavų šios

parapijos ribose nepamatyti. Maldininkų – parapiečių dauguma – tik senutėliai. Jei į bažnyčią pamaldų metu užklysta keletas jaunesnių žmonių, tai jie ne lietuviai, o apylinkėj gyvenantys svetimtaučiai. Lietuvių pinigais ir rankomis kurta parapija miršta savaitė po savaitės. Dalis jaunesnių parapiečių, anksčiau entuziastiškai bandžusių čia pritaityti, įsijungti, lietuvybę puoselėti, klebono grubiai atstumti, surado vietą kitoje parapijoje, kad ir už kelių dešimčių mylių. Kita dalis, ne tokie veržlūs, ypač vyresnio amžiaus naujieji ateiviai, čia užsiliko ir paskendo.

ORGANIZACIJOS

Koks gausus mūsų išeivijos organizacijų skaičius, gali įsitikinti, bent savaitę abiejų dienraščių mirties skelbimus, nekrologus, užuojautas paskaitęs. Mirė kuris senosios kartos iškilesnis tautietis, tai žiūrėk, jo priklausyta vienam iš susivienijimų, kelioms bažnytinėms, tautinėms ar laisvamaniškoms draugijoms, pustuzinio Lietuvos miestų bei provincijų, visokių rožių, našlių ir dar kokiems klubams. Ne prasčiau, o gal net šauniau, atrodo ir naujojo ateivio biografija. Jo dar būta ir ramovėno arba šaulio ir visokių Lietuvoje veikusių, o čia atkurtų organizacijų, korporacijų, sambūrių bei partijų nario, na, ir dar turėta pareigos centriniuose veiksmuose. Net ir pati paprasčiausia, beraštė senosios kartos senelytė arba bemokslis naujasis ateivis-ūkininkaitis, tik eiliniu Lietuvos kariuomenėje atitarnavęs, čia vis buvo įveltas į kurią organizaciją, sambūrį, sąjungą. Toks palinkimas į organizacinę veiklą visų pirma kyla iš nepaprasto vienišumo. Prie vietinių gyventojų nepritapę, ar dvasininkų, ar veikėjų, ar spaudos paraginti, į lietuviškas organizacijas visi sau kelią susiranda. Dalyvauti arba, kaip giriantis sakoma, veikti pradėjus, tik retam vienos organizacijos beužtenka, nes, žiūrėk, ir kita turi gražius tikslus, gražius šūkius, kilniais idealais švytinčias veikimo gaires.

Kad ir išeivijai senstant, kad ir šviežiu krauju iš Lietuvos nepasipildant, eilinių narių krizės tuo tarpu dar nėra. Optimizmą

kelia paskutinių kelerių metų universitetinio jaunimo įsijungimas. Taigi, organizacijos, kurios turi iškilius vadovus, dar visiškai neblogai veikia. Deja, šiuo metu išgyvename vadovybės krizę. Didžiausias, visų pripažintas asmenybės raunant mirčiai ir stabdant senatvei, nebėra kas jas pavaduoja. Iškilių į vadovybes tinkančių žmonių gal ir nestokotume, tik tie tinkamieji nesiveržia į priekį ir tiek. Kodėl gi nesiveržia? Priežasčių būtų visa eilė. Svarbiausia, manding, kodėl iškilieji lieka nuošaly, tai ir vidutiniokų, ir visiškų nemokšų, ignorantų nepaprastas aktyvumas. Tai ypač jaučiama kai kurių didesnių lietuviškų telkinių vietinių organizacijų vadovybėse. Visiems į valdybas eiti atsisakinėjant, kvaili garbėtroškos kelia abi rankas ir iš karto būna paskelbti didvyriais, padėties be išeities gelbėtojais. Dažnai tokie "vadai" yra tikri lietuviški analfabetai. Jeigu jie dėl išskaičiavimo porą laikraščių ir prenumeruoja, tai jau paskaityti "neturi laiko". Ne lietuvybės ateitis jiems rūpi, o tik asmeniška garbė. Pažvelk į grupines nuotraukas, ir tokių "vadų" blizgančius veidus vis rasi pirmoje eilėje. Prieš minią atsistoję, fariziejiškai veidą susukę, jie dūsauja, jog esą taip perkrauti visuomeniniais darbais, kad nė savo šeimoms nebeturį laiko. Kantri ir tingi mūsų liaudis, valdybų rinkimuose nedalyvaujanti, nuo tribūnos dar jokio veikėjo nenušvilpė. Bet mūsų liaudies kerštas yra pats baisiausias ir pragaištingiausias: *pabėgimas*. Bėgdama nuo nemokšų, hipokritiškų vadovų, liaudis bėga pati nuo savęs ir nuo lietuvybės. O tie, kurie į vadovybes tikėtų, stovi nuošaly, tyli ir kažko laukia. Laukia, tur būt, kad anie aktyvieji ignorantai susiprastų ir juos pakviestų. Deja.

Kai vadų krizė žlugdo eilines organizacijas, tai centrinės organizacijos, arba veiksniai, tarpusavy kovoja dėl pirmavimo. Arčiau popiežių ir baltųjų rūmų visi veržiasi per vieni kitų galvas. Vieni pareiškimuose spaudoje, raštuose, prakalbose, kiti atrodo baisesni ir už mūsų tautos baisiausių priešą. Ir čia liaudis tyliai stebi, stebi ir vėl keršija... pabėgimu.

SPAUDA

Kalbėti apie spaudą plačiąja prasme šiame straipsnyje neužtektų vietos. Tad ribokimės tiktai periodika.

Periodinė spauda, dar tebebūdama kūdikio vystyklusose, lietuvių tautai suvaidino lemiamą vaidmenį. Turiu galvoje lietuvišką periodiką ano šimtmečio gale ir šio pirmose dviejose dekadose. Taip, spauda lietuvių tautą pažadino nepriklausomam gyvenimui. O juk lietuviai tuomet pusiau berasčiai tebebuvo. Modernų, civilizuotą žmogų spauda yra pavergusi. Be spaudos jis jau nebežinotų nė kaip gyventi. Spauda nebereikalinga tik numirusiam ir palaidotam.

Kadangi lietuviškoji išeivija dar nei mirusi, nei palaidota, tai ji turi savąją, lietuvišką spaudą. Gausi ta mūsų spauda ir įvairi, kaip įvairi mūsų srovinė bei pasaulėžiūrinė diferenciacija. Nepaisant ideologinių skirtumų ir religinių įsitikinimų, mūsų išeiviškos spaudos pirmasis rūpestis yra Lietuvos išlaisvinimas. Vien jau dėl to spauda laikytina pačiu didžiausiu, pačiu reikalingiausiu išeivijos veiksniu. Randaime savoje spaudoje ir nemaža lituanistikos, kuri mus auklėja, šviečia, kultūrina. Spaudos dėka sėkmingai praeina kongresai, konferencijos, suvažiavimai, dainų ir tautinių šokių šventės. Spaudos dėka auga kultūriniai ir politiniai fondai, įvyksta operų spektakliai, ruošiamos dailės parodos. Spaudoje aprašomos vedybos, sukaktys ir mirtys. Spaudoje atsispindi visas mūsų išeiviškas gyvenimas, nors kartais kiek papudruotas ir pafrizuotas. Ypač gyvenimo tėkmę gerai aprėpi, kai skaitai ne vieną, o keliolika išeivijos laikraščių bei žurnalų. Atimtų kas mums spaudą, tai greitai taptume lietuviškais lavonais. Tokių lietuviškų lavonų, kurie dėl savo ar redaktorių kaltės nuo lietuviškos spaudos atitolo, jau turime nemažą skaičių. Jie nieko nebežino, kokiais rūpesčiais lietuviškoji išeivija gyvena.

Kad tokių lietuviškų lavonų, lietuviškų mirusių sielų skaičius kasmet gausėja, tai, kokia ironija, dalis atsakomybės krinta ant redaktorių, nes dalį silpnusių nervų skaitytojų jie atbaido patys. Visi atsime-

name prieš keliolika metų dėl spaudos kultūrinio nuosmukio paskelbtą raštą. Jį pasirašė eilė įžymiausių kultūrininkų bei visuomenininkų. Maždaug tuo pačiu laiku, po kažkurio vitrioliško ekstremisto išsišokimo, prof. Viktoras Biržiška spaudos piktnaudotojus pavadino *spaudos banditais*. Sunku pasakyti, ar tie desperatiški protesto balsai daug padėjo. Gal nuosmukį kiek ir pristabdė, bet tik laikinai. Spaudos banditizmas šiuo metu klesti labiau, negu bet kada. Kur rasi demagogišką, šmeižiančio turinio rašinį, niekingo rašėjo pavardės veltui po juo ieškotum. Pasirašo niekas, pseudonimas. Labai dažnai jo vardą nuspėji, bet ir iššifruotas jis mušis į krūtinę arba taškysis pasiutimo putomis, grasins teismais, tvirtindamas, kad tai ne jo buvo darbas. Po keliais pseudonimais pasislėpę, ligoti seniai moko pasaulį visokių dorybių, moralės, religijos ir papročių, ir ko tik norite. Ant operacijų stalo guldo gyvus ir sveikus žmones, visiškai identifikuotus, net nufotografuotus, ir atšipusiais, surūdijusiais piūklais piaustydami, ieško neva pūliuojančio apendicito. Su redaktorių palaiminimu, žinoma, nes kaipgi spaudos banditas į spaudą pateks be redaktoriaus žinios! Yra liaudyje sadistiškai nusiteikusių, kuriems banditų išpuoliai maloniai padirgina nervus. Gal vienas kitas iš skaitančios liaudies ir patapšnoja redaktoriui per petį, gal ir kelis dolerius prie prenumeratos mokesčio prideda. Bet tegu redaktoriai nemano, kad spaudos banditizmą remia dauguma. Priešingai. Daugelis skaitytojų piktinasi ir kantriai laukia, kada šmeižtams ateis galas. Ne visų kantrybė vienoda. Kiti prenumeratos atsisako, kai ji užsibaigia, o dar kiti pareikalauja ją nutraukti, nė metų galo nesulaukę. Tragedija ne tokia didelė, kai laikraščio atsisakęs skaitytojas turi dar kelis kitus. Bet jeigu tai buvo vienintelis jo skaitomas lietuviškas laikraštis, tai dabar redaktorius atsakingas už naują lietuvišką lavoną.

Spaudos banditizmas, dažnai protiškai liguistų asmenų slapyvardžiais prisidengusių siautėjimas, yra pati baisiausia mūsų išeiviškos spaudos liga.

PRANCIŠKUS PETRARKA

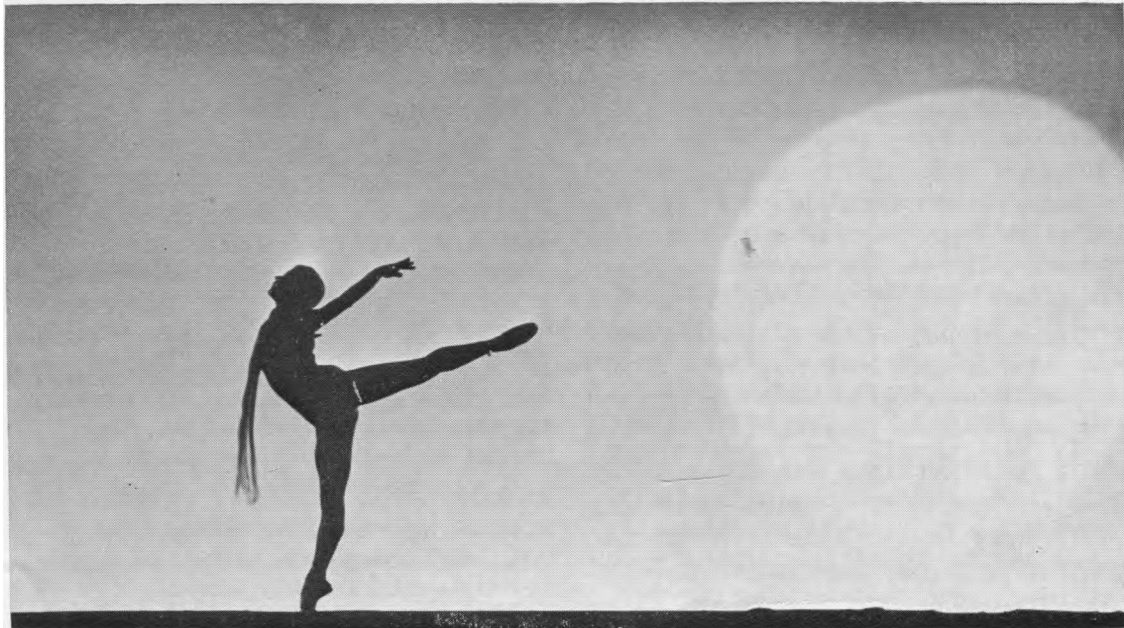
(600 metų nuo jo mirties proga)

A. TYRUOLIS

Pranciškus Petrarka (Francesco Petrarca) – šalia Dantės žymiausias italų poetas. Jo literatūrinė ir mokslinė veikla turėjo įtakos pasaulinei literatūrai net kelis amžius. Gimė 1304 m. liepos 20 d. Arezzo mieste, kur jo tėvas ėjo notaro pareigas, bet, kaip ir Dantė, buvo ištremtas iš savo tėviškės dėl politinių ar asmeninių priežasčių. Vėliau persikėlė į Avinjoną Prancūzijoje. Tėvui pageidaujant, jaunas Petrarka studijavo teisę Montpelliero ir Bolognos universitetuose, bet labiau buvo linkęs į kalbas ir literatūrą. Po tėvo mirties priėmė žemesnius šventimus, bet kunigu neįšventė. 1327 m. balandžio 5 d. šv. Klaros bažnyčioj Avinjone pirmą kartą pamatęs madoną Laurą, kuri giliai įstrigo į jo širdį ir turėjo žymios, nors ir ne visuotinės, reikšmės jo gyvenimui ir kūrybai. Ji buvusi Audiberto di Noves duktė, ištekėjusi už Hugo di Sadės, nors galutinai jos kilmės ir gyvenimo problema nėra išaiškinta. Bet pats Petrarka kai ką mini apie pirmąjį susitikimą su ja ir apie jos mirtį 1348 m.

Rinkdamas ir tyrinėdamas senus rankraščius, Petrarka daug keliavo po Prancūziją, Belgiją, Vokietiją. Gyvenimas Avinjone moksliniu atžvilgiu jam buvo žalingas. Tuos jaunystės klystkelių vėliau gyvenime jis labai apgailėjo, stengėsi juos atitaisyti griežta religinio ir moralinio gyvenimo disciplina. Išsilgęs ramybės, 1337 m. pasitraukė į Vancluse, netoli Avinjono, kur eilę metų rašė savo kūrinius. 1341 m. Romos Kapitoly buvo vainikuotas laurų vainiku. Ilgesnį laiką dirbo kardinolo Colonnos dvare Avinjone. Po to, galutinai palikęs Provansą, 8 metus ėjo diplomatinės pareigas grafo Visconti dvare. Tada tarp kitko aplankė ir imperatorių Karolį IV Prahoje, kur po kelerių metų lankėsi ir gyveno Kęstučio sūnus Butautas (apdainuotas Schondocho poemoj "Lietuvos karaliaus krikštas"). Kunigaikštis Butautas 1368 m. lydėjo Karolį IV į Italiją, kai Petrarka gyveno Paduvoj ir su Paduvos vyskupu vyko pasitikti Karolio IV, kurį lydėjo Butautas. Tad galimas Petrarkos ir Butauto susitikimas. Prahoje

Petrarka bus girdėjęs irgi apie Lietuvą, nes Karolio IV tėvas Jonas Liuksemburgietis buvo netekęs vienos akies, besikaudamas Lietuvos laukuose. (Žr. "Nemarioji žemė", Lietuva pasaulinės poezijos posmuose, 1970). Lietuva tada kaip tik buvo savo galutinio krikšto išvakarėse. Nuo 1362 m. Petrarka gyveno Venecijoje ir Paduvoje. Mirė Arquoje 1374 m. liepos 18-19 d. naktį.

Petrarka laikomas pirmuoju moderniuoju Europos poetu. Savo "Canzoniere" (Dainynu) jis iškilo į žymiausiųjų Italijos poetų gretas. Lotyniškai parašytais veikalais jis grindė humanizmą, žmogaus vertės sampratą pagal antikinį pavyzdį. Bet Petrarkos humanizmas nieku būdu nebuvo pagoniškas, priešingai, Petrarka troško krikščionybės atgimimo pagal šv. Augustiną, kurį didžiai gerbė ir mylėjo (jo "Išpažinimus" visad nešiojęsis kišenėje).

Italų kalba parašytas "Canzoniere" (arba "Rime") apgieda madoną Laurą. Tai daugiausia sonetų ir konconų rinkinys. Vien sonetų yra apie 300, tai yra dukart daugiau kaip Šekspyro. Petrarkos poezija tebėra įtakojama Provanso poetų trubadūrų ir "naujo malonaus stiliaus" ("dolce stil nuovo", pagal Dantę). Bet Petrarkos myli-

moji jau nebėra tik "donna angelicata" (angeliška moteris) – ji jau įkūnija ir pasaulinio grožio idealą prasidedančio Renesanso-atgimimo metu. Dantės pavyzdžiu tercinais parašyti "Triumfai" apgieda tokias temas, kaip meilę, skaistybę, mirtį, garbę, laiką ir amžinybę, kur viskas savo galutinę vertę gauna tik Dievuje. Čia Lauros rolė mažesnė kaip "Canzoniere", kur ji daugiau apgiedama iš prisiminimų, ir mirusioji poetui daros artimesnė kaip gyvoji. Petrarkos meilės poezija įtakojo naują poeziją net kelis šimtmečius, ir čia kalbama apie vad. Petrarkizmą. Ypač paveikta buvo prancūzų, ispanų ir anglų poezija. Lietuvą Petrarkos poezija mažiau tesiekė, ir tik paskutiniaisiais laikais kai kas buvo išversta iš jo gausaus poetinio lobyno. (A. Churgino, V. Mačernio ir kitų vertimai). Petrarkinę žvaigždę šiek tiek temdė dantiškoji.

Lotyniškai Petrarka parašė epą "Afriką". Jame apgiedama patriotinė tema, Scipijono pergalė Kartaginoje, kurios vadas Hanibalas vienu metu buvo nusiaubęs beveik visą Italiją, įsibrovęs per Alpes (iš to priežodis: "Hannibal ante portas!" – Hanibalas, t.y. priešas, prie vartų, užpuolė).

FRANCESCO PETRARCA

IŠ SONETŲ MADONAI LAURAI

I

Tą, kuri guodžia mano širdį, kartą
Išvydau aš, kai vienišas sėdėjau
Svajodamas; pakilęs jon artėjau,
Išbalęs, kad pasveikinčiau, kaip verta.

Ir ji, supratus, kaip kenčiu, iš karto
Mane tokiu skaidriu šypsniu nuliejo,
Jog pats Jupiteris suklypt turėjo,
Nors kaip ginkluotas rüstautų ir bartų.

Ji veik praėjo, bet sunku man buvo
Priimt iš laimės jos žodžius branguosius,
Tą šviesą, kur iš josios žvilgsnio sruvo.

Dabar, tą sveikinimą prisiminęs,
Tiek džiaugsmo ir vilties širdy nešuosi,
Jog blanksta vargas ir širdies kankynės.

II

Kai aš menu žavumą jos beribį –
Jos veidą, kurs dangaus palaima švito,
Jos žodį, angelo balsu sakytą
Ir tebeaidintį man iš aukštybių:

Žinau, užgesus būtų man gyvybė,
Jei ji, kilniausia, iš pasaulio kito
Atskriejusi anksti ryte neaplankytų,
Kol ryto spinduliai dar nesužibė.

Pasveikinimas mielas, tyras, šventas!
Širdingai lenkias ji, kad išklaudytų,
Kaip gūdžiai mano kančios išgyventos.

Bet štai, vos saulė spindulius pabėrė,
Vėl grėžiasi ji link pasaulio kito,
O akyse jai ašaros dar žėri.

Petrarka yra parašęs ir daugiau poetinių kūrinių lotyniškai, pvz. "Epistolae metricae" (poetiniai laišškai) arba "Bucolicum carmen" (pastoralės). Kiti Petrarkos lotyniški raštai, kaip "De contemptu mundi" (Apie pasaulio paniekimą) arba "De vita solitaria" (Apie vienuolišką gyvenimą) artimi šv. Augustino "Išpažinimams". Renesanso meto istoriografijai artimas Petrarkos veikalas "De viris illustribus" (Apie garsiuosius vyrus), o jo knyga "De remediis ut-

III

Zefyras, mums pavasarį gražinęs,
Žiedais vėl žaidžia lankose, laukuos.
Čia kregždės, ten lakštutės paupiuos,
Dažai balti ir iš dangaus mėlynės.

Laukus ir pievas meiliai atgaivinęs,
Jupiteris vėl dukterį paguos.
Kas gyvas ilgis meilės, ieško jos,
Vien meilė aidi iš vandens, laukų, žydrinės.

Tik man, deja, sunki dejonė kyla
Dangun dėl meilės ir vilties pas tą,
Kuri jas nunešė į amžių tylą.

Kas man tos giesmės, ta gamtos puota,
Ponių žavi malonė, kur prabyla
Širdim – manoji tyruos ištremta.

IV

Lakštingala treliuoja taip jausmingai
Dėl draugo ar vaikų gal prarastų.
Ir klausos dangūs tų saldžiu aidų,
O žemė liūdesys į širdį stringa.

Pernakt kartoja skundą ji graudingą,
Priminus man, kas mirtinai skaudu,
Ir kad suklydau tardamas anuo metu,
Jog angelo nelies strėlė mirtinga.

Kaip greit pralaimi laime patikėję!
Tos skaisčios akys, švietusios skaisčiau,
Nei saulė, žemę liūdesiu nuliejo.

Ir kai keliu tuo eiti aš turėjau,
Pro ašaras ir skundą pamačiau,
Koks trumpas džiaugsmas, kaip jis greit praėjo.

Išvertė A. Tyruolis

riusgue fortunae" (Apie laimės ir nelaimės vaistus) kelia paguodos reikšmę, laimei išvirstant nelaime. Šis raštas buvo išverstas į daugelį Europos kalbų ir turėjo didelės reikšmės net iki mūsų laikų. Nors Petrarka ir nėjo vienu keliu su scholastika, bet savo rašte "De sui ipsius et multorum ignorantia" (Apie savo paties ir daugelio ignoranciją) jis stoji prieš panteistinį averoizmą, kurį ir Bažnyčia buvo pasmerkusi. Vienu metu, įsivėlęs į ginčą su medikais, Petrar-

ka parašė "Invectiva contra medicum" (Išpuoliai prieš mediką), bet Petrarkos pasipiktinimas vienu ar kitu atveju suprantamas, atsimenant, kad anų laikų medicinoj būta nemaža šarlataniškumo.

Petrarka stovi ant naujųjų, modernųjų laikų slenksčio. Jo reikšmė moderniosios ir krikščioniškosios Europos kultūrai didelė. Jis – pirmasis modernusis poetas, atskleidęs savo sielos virpėjimus, jis – vienas iš pirmųjų humanistų, ieškojęs antikinės praeities ir krikščioniškosios dabarties sintezės, bet iš tikrųjų pirmiausia – krikščionybės atgimimo iš šv. Augustino dvasios. Su broliu (vėliau įstojusiu į kartūzų vienuolyną) pasikėlęs į Ventrouxo kalną, Petrarka, iš akies atsivertęs "Išpažinimus", skaito: "Žmonės keliauja pamatyti aukštų kalnų

ar plačių vandenynų gelmių ar beribio dangaus kelių, bet užmiršta patys save". Šie žodžiai tampa jo tolimesnio gyvenimo motto: pirmiausia tirti save, gilintis į save, ieškoti žmogaus vertės jį supančio kolektyvo ir daiktų pasaulio akivaizdoj ir net grėsmėj. Prieš mūsų laikų kolektyvinio žmogaus filosofijas Petrarka stoja ne vienu savo raštu. Jo poezija pilna subtilumo ir iškilumo, kartu atskleidžianti kenčiančios sielos gelmes. Vienas iš didžiausių tos poezijos nuopelnų iki pat mūsų dienų – moters garbės ir vertės iškėlimas, jos gynimas nuo jos "nužeminimo", kuris mūsų laikais pasiekė negirdėtų dimensijų. Ne veltui Petrarka savo poeziją užsklendžia himnu Švč. Marijai, anot Macaulay, vienu iš gražiausių pasaulinėje poezijoje.

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRISTANAVIČIUS, S.J.

XIX. PASKUTINIEJI LAISVĖS METAI

Kai 1923 m. T. Kipas atsisveikino su s'Heerenbergo naujokynu ir norėjo vykti į Lietuvą, T. Mönlich, didelis anų laikų katekizmo autoritetas, jam taip tarė: "Nebūkite labai susirūpinęs. Jūsų darbas Lietuvoje bus tik vienas epizodas Jūsų gyvenime".¹ Bet jaunas ir energingas jėzuitas tos pranašystės nepaisė ir tikėjosi kalnus nuversiąs.

Praėjus lygiai dešimčiai metų nuo to įvykio, T. Kipas dalyvavo Berlyne provincijos pasitarime, kurio metu jis išgirdo tamsesnę pranašystę. Dėstant T. Bley Lietuvos provincijos reikalus, Estijos jėzuitų atstovas T. Henrikas Werling, geras vienuolis, bet apkartęs žmogus, nei iš šio, nei iš to įterpė tokią pastabą: "Mes nuoširdžiai stengiamės padėti Baltijos kraštams, kurie po keleto metų tikrai bus rusų užimti. Tada viskas bus baigta".² Pažindami to tėvo būdą, pasitarimo dalyviai nereagavo į jo pastabą, bet 1940 m. jo pranašystė išsipildė.

Kai 1939 m. spalio 10 dieną Lietuva atgavo Vilnių, to paties mėnesio 19 dieną

T. Generolas, lenkų kilmės grafas, pavedė Vilniuje esančius lenkus jėzuitus Lietuvos jėzuitų provincijolo jurisdikcijai. T. Andruška, priglaudęs keletą pabėgusių jėzuitų Kaune ir Bajėnuose, pradėjo nuoširdžiai rūpintis ir vilniškiais. Norėdamas sueiti į kontaktą su T. Andruška, 1940 m. sausio 11 dieną į Kaimą atvyko Šv. Kazimiero kolegijos rektorius T. Wladislaw Wantuchovskis. Kadangi T. Kipas rūpinosi studentų ir akademikų pastoracija ir turėjo daug pažįstamų Vilniuje, jis paklausė T. Wantuchowskį, koku būdu galėtų gauti Vilniaus arkivyskupo sutikimą rūpintis jų sielovada. T. Wantuchovskis jam atsakė, kad jis pats tuo pasirūpins. Deja, po kelių dienų atėjo neigiamas arkivyskupo atsakymas, nes esą Vilniuje lietuvių pastoracijai kunigų užtenka. Gavęs tą laišką, T. Kipas kreipėsi į prel. Burzio, nuncijaus patarėją. Šis jam atsakė, kad reikalą jis pats sutvarkys. Iš tiesų, praėjus kelioms dienoms, T. Kipas gavo T. Wantuchovskio kvietimą atvykti į Vilnių.

Nuvykęs į Vilnių, T. Kipas labai nustebo, kad stotyje niekas jo nelaukė, nors bu-

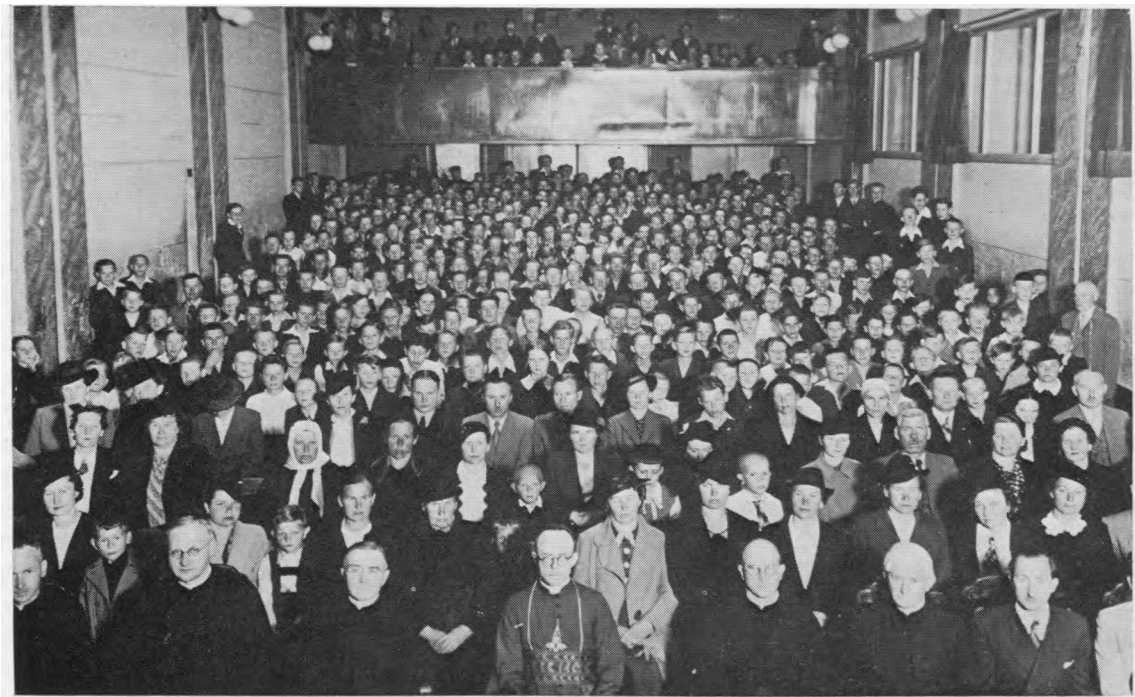
vo parašęs, kada atvažiuos. Tuokart jis nuėjo pas kun. Alfonsą Lipniūną, kur rado susirinkusį studentų būrelį. Keli studentai palydėjo jį į jėzuitų kolegiją ir atsisveikino. Kai T. Kipas kartu su T. Wantuchowskiu užėjo pas arkivyskupą Romualdą Jalbzykowski, šis jiems pasakė, kad jurisdikcijos klausimu įvykęs nesusipratimas. Savaimė aišku, T. Kipas galės rūpintis studentų ir inteligentų pastoracija ir vesti rekolekcijų kursų. Iš vyskupo rūmų T. Kipas nuėjo pas kun. Kristupą Čibirą, kuris jį informavo apie nepaprastai painią vilniškių padėtį.

Vasario 11 dieną T. Kipas vėl aplankė Vilnių ir kun. Lipniūną. Šis jam pranešė, kad arkivyskupas jau paskyręs vieną koplyčią studentų pastoracijai ir rekolekcijoms. Tur būt, sekančią dieną T. Kipas skaitė studentams paskaitą. Jos klausė apie 50 studentų.

Sugrįžęs į Kauną, T. Kipas dirbo gimnazijoje ir paprašė konfratrus, kad parūpintų gerą ryšulį sviesto, nes Vilniuje jėzuitams trūksta maisto. Vasario 18 dieną

jis vėl išvyko į Vilnių, įteikė kauniškių dovaną lenkams jėzuitams ir vakare skaitė paskaitą studentams. Ši kartą jis turėjo 70 klausytojų. Be to, Vilniuje jis davė instrukciją seselėms lietuvaitėms, kurios ten buvo perėmusios mokyklą ir bendrabutį. Praėjus porai savaitių, kovo 4 dieną T. Kipas aplankė Vilniaus įgulos karo kapelioną ir susitarė su juo vesti karininkams ir kareiviams rekolekcijas. Kadangi tuo pat laiku jis turėjo vesti rekolekcijas ir studentams bei akademikams, buvo sutarta, kad kai kurios konferencijos studentams ir kariams bus bendros. Tą dvasinį atsinaujinimą jis užbaigė Šv. Kazimiero bažnyčioje. Kadangi buvo labai šalta, kareiviai trypė kojomis ir vos galėjo suprasti rekolekcijų vedėjo žodžius.

Balandžio 24 dieną į Kauną atvyko naujas nuncijus, arkivyskupas Aloyzas Centoz. Stotyje jį sutiko jėzuitų gimnazijos vadovybė ir mokiniai. Balandžio 26 dieną T. Kipas vėl lankėsi Vilniuje ir, pritariant studentams, laikė jiems pamaldas Aušros Vartų koplyčioje. Gegužės 2 dieną jis vie-

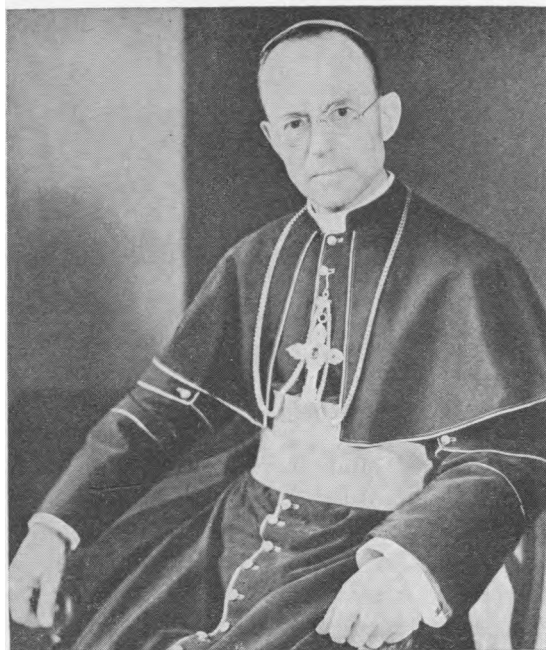
Kauno jėzuitų gimnazijos 1940 mokslo metų užbaigimas.

šėjo pas nuncijų ir ilgai aptarė Vilniaus padėtį. Kadangi lietuviai piktinosi, kad arkivyskupas pakeitė lotynišką Aušros Vartų įrašą "Salve Regina, Mater Misericordiae" lenkišku, nuncijus darė žygius, kad senas įrašas būtų gražintas.³ Gegužės 4 dieną švietimo ministeris Kazimieras Jokantas pakvietė T. Kipą pas save aptarti Vilniuje steigtiną lietuvių jėzuitų gimnazijos klausimą. Kai gegužės mėnesio 7 dieną T. Kipas aplankė Vilniuje T. Wantuchovskį, jam pranešė, jog švietimo ministeris pageidaujantis, kad tuose pačiuose Šv. Kazimiero kolegijos rūmuose būtų įsteigta ir lietuvių jėzuitų gimnazija. Matyt, kad tam planui pritarė ir T. Andruška. Rašydamas T. Kidykui gegužės 25 dieną, jis sakė, kad tai gimnazijai apsiėmęs vadovauti T. Kipas. "Kadangi trys tėvai (Borevičius, Masilionis, Smilgevičius), kurie turėjo išvykti į terciatą, tur būt, negalės išvykti, ir kadangi dar grįžta į Lietuvą T. Beleckas ir T. Krištanavičius, tai atrodo, kad mes ir Vilniui turėsime jėgų. Pranešk Tamsta žinią, kad Vilniaus kolegijai gresia dispersio. Tėvui Matzliui ir paprašyk jį, kad jis dar rūpintųsi mums padėti vilniškius išmaitinti. Kada ta dispersio (išsklaidymas) įvyks, dar nėra žinių. Atrodo, kad šiomis dienomis. Tik girdėjau, jog nuncijus noris daryti žygių, kad tai neįvyktų, tai gal dalykas nusitęs vėlesniam laikui".⁴

Gegužės 24 dieną T. Kipas nuvyko į Vilnių ir geležinkelio stotyje sutiko T. Wantuchovskį, grįžusį iš Kauno, kur jis nugirdo gandą apie lenkų jėzuitų ištrėmimą iš Vilniaus. Paskaitęs paskaitą studentams ir inteligentams, T. Kipas grįžo į Kauną. Gegužės 29 dieną jį vėl pakvietė ministeris K. Jokantas ir pranešė, kad jėzuitų ištrėmimo dekretas yra atšauktas. Tačiau ministeris reikalavo, kad jis, pasilikdamas Kauno Jėzuitų gimnazijos direktorium, kartu perimtų ir Šv. Kazimiero kolegijos vadovybę. Tris dienas jis turįs praleisti Kaune, tris dienas Vilniuje.

Gegužės 31 dieną T. Kipas rašė savo dienoraštyje: "Iškilmingos pamaldos inteligencijų sodalijos "Marijos, visų malonių

Arkivysk. Aloyzas Centoz, Vatikano nuncijus Lietuvai.

tarpininkės", šventės proga. Po to tuojau į Vilnių. Pasikalbėjimas su klebonu Čibiru. Vėliau su mūsų kolegijos rektorium, kuriam viską pranešiau, taip pat ir ministerio pageidavimą atidaryti lietuviškas klases. Apžiūrėjom visą kolegiją, ypač patalpas, reikalingas lietuvių klasėms. Vakare paskutinis susirinkimas prieš atostogas su studentėmis ir keliais studentais. Tai buvo rimtas, net tragiškas posėdis. Mano paskutinieji sakiniai maždaug buvo tokie: "Kada pasimatysime? Kur? Čia ar Kaune? O gal niekuomet daugiau. Kai grįžau į kolegiją, rektorius buvo pas mane iki 12. Jis prašė mane gelbėti iš vyriausybės kolegijai, ką būtų galima išgelbėti. Vilniuje perversmo ženklai". Tais žodžiais baigiasi T. Kipo dienoraštis, pradėtas 1922 metais spalio mėnesį.

Važinėdamas tarp Vilniaus ir Kauno, T. Kipas neapleido Kauno Jėzuitų gimnazijos direktoriaus pareigų. T. J. Venckaus liudijimu, 1939-1940 mokslo metais jėzuitų gimnazijos darbas ėjo įprasta tvarka. Gimnazija turėjo 472 mokinius. Jų dalis po Kalė-

Mūsų bute neauga gėlės

Dr. F. Paškonienė

Marga suknutė buvo labai aptempta ir labai trumputė, kojytės dailios, papurę plaukučiai žvilgėjo, kaip šilkiniai. Nežiūrint į visas šias neabejotinas vertybes, Gražinos tam šokiui niekas nepakvietė; o tas, apie kurį ji svajodavo ilgomis rudens naktimis, šoko su kita, kur kas mažiau išsigražinusia mergaite.

– Su šita cypdavatke, kuri ir plaukus tingi susisukti, kuriai tik sėdėti ir zubryti... Su šita...

Septyniolikmetė duso nuo visokį gėrį naikinančios neapykantos:

– Kad taip imčiau ir ištekėčiau už aukšto pareigūno! – pagalvojo, išsitraukė iš rankinuko cigaretę ir, pribėgusi prie rūkančio jaunuolio, sušnypštė:

– Leisk pridegti.

– Sėsk ant kelių, pupyte, kartu parūksime, – pasakė jis.

Ji klestelėjo ir giliai užsitraukė. Užsitraukė ne pirmą kartą.

Mergaitės motina, kukli moteriškė, nuraudo.

– Nenorėjau, kad taip greit pradėtų rūkyti, bet dabar tokia mada. Nerūkysi – nepritapsi prie mokytų. Ji žada mediciną studijuoti. Manoji bent nesislepia nuo žmonių. Ką daro, visi mato. O kitos... Jeigu mergaitė rūko, tai dar nereiškia, kad ji nerimta arba nepadori, – pasiguodė.

– Leiskite suabejoti.

Šiandien nekalbėsime nei apie rūkymo žalą, nei apie jo padarinius. Pakankamai prikaltėta. Mokykloje jas gąsdino, kad nublanks veido skaistumas, paruduos pirštai

dų persikėlė su tėvais į Vilnių. Bendrabutyje gyveno 80 mokinių. Vyresniųjų bendrabutiečių daliniui vadovavo kl. Alfonsas Petronis, jaunesniųjų – brolis Jonas Šalčius. Per baigiamuosius gimnazijos egzaminus jėzuitų abiturientai taip pasižymėjo matematikos žiniomis, kad jie toje srityje laimėjo visų Lietuvos gimnazijų pirmąją vietą.⁵ Okupavus rusams Lietuvą, 1940 m. birželio 15 dieną gimnazija užbaigė savo darbą, ir mokiniai išsiskirstė atostogų. Paskutiniaisiais laisvės metais Kauno Jėzuitų gimnazijoje dirbo 11 tėvų, 6 klierikai ir 16 brolių. Be to, 4 klierikai ėjo gimnazijos kursą. Du broliai ir vienas klierikas sirguliavo.

Aprašius suglaustai jėzuitų namų steigimą, provincijos atkūrimą bei vyresniųjų pasikeitimus ir užsiminus apie kai kurių tėvų darbus, reikia susipažinti su kitais jų pastoraciniais darbais, kuriais tėvai, klierikai ir broliai stengėsi atlikti savo pašaukimo uždavinį. Apie tai bus rašoma sekančiuose skyriuose. Jie sudarys pilnesnį jėzuitų apaštalavimo vaizdą nepriklausomoje Lietuvoje.

1. Kipp, Litauen, 82 p.

2. Kipp, Litauen, 82 p.

3. Kipp, Litauen, 108 p.

4. T. Andruškos laiškas T. Kidykui, 1940 m. gegužės 25 dieną.

5. Kauno Historia Domus, 1939 m., 6 p.

ir dantys, pradės girgždėti balsas, anksti susidėvės kraujagyslės ir sausgyslės, plaučiuose išikurs madinga liga – lėtinis plaučių uždegimas, o vėliau išsirangys vėžys ir sugrauš juos. Visa tai įvyks, dar neatšventus penkiasdešimtmečio. Kai kurias iš jų net juokas ėmė, klausantis šitų plepalų. Kada tai bus. Joms visai nesinorėjo sulaukti penkiasdešimtmečio. Jos norėjo būti jaunos ir mylimos, norėjo, kad visi į jas žiūrėtų ir stebėtusi jų drąsumu bei grožiu.

Tą vakarą mūsų Gražiną tuoj "pastebėjo" solidus dėdė, jau atšventęs penkiasdešimtmetį.

Tai būta "geraširdiško" dėdės. Jis įtaisė Gražinutę sekretore. Ji tris mėnesius vienu pirštu barškino mašinėlė, vėliau išigudrino barškinti trimis pirštais ir tebebarškina iki šiol.

"Dėdė" buvo "geras". Trečiadieniais jie išvažiuodavo pasivažinėti ir grįždavo vėlai. Tačiau šeštadieniais ir sekmadieniais Gražina likdavo be "globėjo", nes "dėdė" buvo pavyzdingas vyras ir tėvas trijų vaikučių.

Poilsio dienomis Gražinutė susirasdavo draugių, eidavo į "Neringą", užsisakydavo kavos, sėsdavosi po palme ir rūkydavo.

Jas pastebėdavo, jas pakalbindavo, palydėdavo ir pamylėdavo.

Praėjo treji metai. Niekam nelaukiant ir nesitikint, Gražinutė ištekėjo. Rodos, ko ir betruksta. Su vyru jie susipažino toje pačioje "Neringoje". Gražina viską prisipažino, bet vyriškis nenustebo. Jis pats turėjo kur kas didesnių nuodėmių. Po metų gimė sūnus, ir Gražina pirmą kartą sužinojo, kas tai yra tikroji, didžioji meilė. Šitas gležnutis padarėlis turėjo įgyvendinti visus jos neišsipildžiusius troškimus. Jis bus mokslininkas, gydytojas, inžinierius. Bus tuo, kuo panorės.

Ji per naktis sėdėdavo prie jo lovelės, nes reikėjo sėdėti.

– Pas mus neauga gėlės, daktare, – skundėsi Gražina atėjusiai apylinkės gydytojai. – Jūs liepėte auginti gėlių, kad kambario oras būtų drėgnesnis, bet jos tuoj nuvysta.

Dvidešimt vienerių metų moters veidas buvo gelsvas ir liguistas. Šitą moterį galima demonstruoti paskaitoje apie rūkymo žalą. Ji sirgo lėtiniu bronchitu, neužuodė gėlių kvapo ir nejausdavo pavasario oro gaivumo.

– Ne tik gėlės. Jūsų ir vaikas neauga, ir jūs pati sunykusi, – pasakė gydytoja.

– Jūs prirūkot kambarį ir nuodijot ne tik save, bet ir vaiką, dar negimusį, nuodijot.

– Ką daryti? – moteris gražė rankas.

– Viską padarysiu.

– Pirmiausia, abu su vyru meskite rūkyti.

– Kad tai būtų įmanoma! Nejaugi negalima išrasti kokių vaistų. Vyras rūko nuo dvylikos metų, aš nuo penkiolikos... O, žinote, daktare, vidurinėje mokykloje ketverius metus buvau pirmoji mokinė, mediciną norėjau studijuoti, – pasigyrė.

– Manau, kad nuo tos dienos, kai pradėjote rūkyti, nebebuvote pirmoji mokinė?

– paklausė gydytoja.

– Iš kur jūs žinote?

Tai žinoti lengva.

Rūkymas ir anksti pradėtas lytinis gyvenimas pamažu išsekino jos organizmą, atėmė iš jos pasitikėjimą žmonėmis ir tuos draugus bei drauges, kurie būtų pagražinę jos gyvenimą. Šita ankstyva yda nenubloškė jos į visišką bedugnę, bet ji atsidūrė tarp tokių žmonių, kur daug daugiau paviršutiniškumo, daug mažiau tikrų jausmų ir tikrų vertybių, kur daug skurdesnis žmonių vidus, jų siekiai ir svajonės. Gražinti to, kas prarasta, nebegalima.

Ši šeima negyvena kartu. Praeitį sugrįžo, nuolatiniai tarpusavio priekaištai, nesibaigiančios sūnaus bei jų pačių ligos ir senieji vyro ir žmonos įpročiai padarė savo. Motina liko su sūnumi.

Mažasis Valdas niekada nebus profesorius. Gerų geriausiu atveju jis mokysis pagalbiniėje mokykloje, dažnai lankys polikliniką, ilgus metus gers vaistus, o jo mamytė keiks gydytojus ir jų bejėgiškumą.

Vartau medicinišką knygelę "Priešnuodžių lentelė". Štai kas joje rašoma apie apsinuodijimo nikotinu reiškinius: "Vėmimas, šleikštulys, pulso padažnėjimas, sąmonės netekimas, traukuliai, širdies veiklos susilpnėjimas, mirtis".

Kaip gelbėti apsinuodijusį:

"Uždėti ant galvos šaltą kompresą, plauti skrandį vandenine anglies suspensija,

ja, ant pilvo dėti šildomuosius kompresus, gerti pieną ir t.t.".

Kavinėje sėdi trys mergaitės, tokios jaunos, gražios, kad norisi prieiti, paglostyti jų švelnius plaukus, pasakyti joms kokį nors gerą žodį, bet... mergytės išitraukia cigaretes.

Grožio burtai išnyksta, ir nebėra gerų žodžių.

Kad jos žinotų, kokias dideles ir negražinamas vertybes paleis su dūmais. Kad jos žinotų, ką degina! Kaip jas gelbėti?

Moteriai duota didžiausia pasaulyje teisė ir laimė dovanoti gyvybę. Kiekviena motina – kūrėja. Kiekviena motina atlyginama didžiausia dovana – mylėti savo kūdikį gražiausia, kilniausia ir nesavanaudiškiausia meile, kuri pagražina ir įprasmina gyvenimą. Gal būt, dėl to visais amžiais iš moters reikalaujama didesnių dorybių, didesnės atsakomybės ir didesnio prigimties dovanų tausojimo, negu iš vyro. Moterų ydos atrodo šlykštesnės, negu tos pačios vyrų ydos.

Gal būt, dėl to taip biau ru žiūrėti į mergaites su cigaretėmis lūpose.

– Mergytės, jūsų namuose, tur būt, neauga gėlės? – paklausėme rūkančiųjų.

– O iš kur jūs tai žinote? – susidomėjo viena iš jų.

Pamotė

J. Jakštaitis

Šiltoje virtuvėje linksmai žaidė saulės spindulėlis. Kartais jis taip sužibėdavo, kad akys pačios užsimerkdavo. Palei krosnį sėdėjo senelė. Lūpos kažką šnibždėjo, ir neaiškūs garsai pasiekdavo mūsų ausis. Mes kartais su sesute neiškentę susijuokdavom. Tada mus senelė pradėdavo gąsdinti pamote, kurią tėvas greitai parvesias. Nei diržo, nei kitų senelės bauginimų mes nebijojome, bet pamotė mums buvo baisi.

Vakare atsigulę su sesute tardavomės, kur čia reikės pasislėpti, kai ją parves. Jei koks kaimynas pasibeldavo į duris, mes

šokdavome prie senelės. Atrodė, kad tuoj į vidų įpuls suodina, susivėlusi pamotė ir mudu pavėrs kokiais nors gyvulėliais.

Vakare, kai parveždavo prikastų bulvių maišus, mes su sesute matydavome, kaip tėvelis įkaitęs juos tempdavo į rūšį. Žinojome, kad žiemą tėvelis, turėdamas daugiau laisvo laiko, iškeps blynų. Jie bus gerai sukepę, nuo jų varvės taukai. Mums ne kartą tėvelis sakė, kad kepti jį išmokė mūsų mama. Kur ta mūsų mama, taip mes ir nežinojome. Sekmadieniais tėvelis nusi-vedavo prie tokio supulto smėlio kauburėlio ir atsiklaupęs greta pasiklupdydavo ir mus. Tėvas pažiūrėdavo į mudu, ir per jo skruostus nubėgdavo didelės ašaros. Vis dažniau ir dažniau senelė mudu gąsdindavo ta pamote. Kartais taip įbaugindavo, kad, įlindę į kokią kampa, verkdavome iki vakaro. Tėvelis, parėjęs iš darbo, mudu vos nuramindavo ir gerokai apibardavo senelę. Pasakydavo, kad piktų pamočių dabar nėra. Yra tik geros, kurios vadina- mos mamomis. Jis ir mums prižadėdavo parvesti mamą. Sunkus buvo mums tas žo- dis. Mamos netekome, kai dar nemokėjome ištarti jos vardo. Kai reikėdavo švelnesnio žodžio, mums jį pasakydavo tabaku pakvėpęs tėvas.

Atėjo žiema. Priglundę prie užšalusio stiklo, žiūrėdavome, gal pas mus ateis tėvelio žadėtoji mama. Bet kai pradėdavo pustyti, galvodavome, kad ji negalės šian- dien atbusti. Ėjo diena po dienos, o mamos kaip nebuvo, taip nebuvo. Užėję kaimynai mus kartais paklausdavo apie pamotę, bet mes su sesute atsakydavome, kad jų dabar nebėra. Tada tie dėdės nusijuokdavo, ir tas juokas užkrėsdavo ir mus. Pagaliau prieš pat pavasarį tėvelis parvedė į namus vadinamąją pamotę. Nieko nelaukę, lyg susitarę, mudu su sesute šmurkštelėjom po senelės lova. Tėvas gavo pajudinti liežuvį, kol mudu išviliojo iš ten,

Ilgai mes būtume laikę apkabinę tėvo rankas, bet busimoji mūsų motina paglostė mudviejų galvas, nušluostė ašarotus veidus. Aš atsargiai viena akimi pažvelgiau ir pamačiau linksmą ir gerą veidą. Man

pasirodė, kad mudu be reikalo bijojome. Vakare naujoji mama užkaitė du puodus vandens, supratome, kad mudu gerai iš- praus. Taip į mūsų namus įžengė ne pa- motė, o tikroji mama. Kas dieną vis labiau jautėme jos meilę ir labiau mylėjome ją.

Apie vieną blogybę

L. A.

Važiavau autobusu iš vieno sostinės gyvenamojo rajono į miesto centrą. Kelias gana tolimas, autobusas pustuštis. Patogiai atsisėdau, norėdama pailsėti. Užpakalyje sėdėjo du jaunuoliai. Jie pradėjo kalbėtis. Gal būt, būčiau ir neįsiklausiusi į jų šneką, jei kas pusę minutės (nė kiek neperdedu) ausies nebūtų režęs biaurus keiksmazodis.

Kas vertė jaunuolį taip keiktis? Pradė- jau klausytis. Tačiau jis kalbėjo visai ra- miai, pasakojo draugui savo išpūdžius iš baseino: kaip jis šoko nuo tramplyno ir jam nuo galvos nukrito maudymosi kepu- raitė, kaip paskui ją graibė vandenyje ir t.t. Kalbėjo ilgai, ir visą jo pasakojimą lydėjo tas pats trumpas, bet biaurus keiks- mažodis. Jis visiškai netiko prie pasakojimo situacijos, o kartais skambėjo tiesiog ab- surdiškai. Atrodė, kad tas nelemtas žodis yra priaugęs prie vaikinio liežuvio ir perio- diškai šokinėjo iš burnos, kai tik jis ją praverdavo. Net atsigrižau pasižiūrėti. Vai- kino veidas buvo švelnių, netgi mergaitiškų bruožų. Jo draugas taip pat visiškai pado- rios išvaizdos. Abu gerai apsirengę.

Bandžiau įsivaizduoti tą vaikiną ne su draugu, o su tėvais, mergaitėmis. Tikriaus-iai ir čia jo nepalieka tas keiksmazodis, taip prie jo priaugęs, tapęs jo kalbos atri- butu. Vargšas, jis dar nesupranta, jog tapo vergu, prisijaukinęs tą keiksmazodį savo tariamam vyriškumui įrodyti, lygiai kaip tuo pačiu tikslu kartais išspraudžiama į lū- pas cigaretė ar įkišamas į kišenę vyno butelis.

Kas suluošino (drįstu taip pasakyti) tą jauną vaikiną? Tėvai, draugai ar jis pats? Tur būt, visi kartu.

Netaps keiksmazodžiai kasdienine duo- na, jei vaikas negirdės jų nuo pat mažens

Naujojo Testamento vertimų lietuvių kalba

Pranas Skardžius

Pastarųjų laikų lietuviškų NT vertimų yra du — arkivysk. Juozapo Skvirecko ir kun. Česlovo Kavaliausko.

J. Skvireckas šalia savo kapitalinio darbo, viso Šv. Rašto vertimo, yra parūpinęs ir populiarią NT laidą, pasirodžiusią 1922 ir 1936 m. Ši pastaroji laida 1945 m. buvo perspausdinta Bostone ir, paties vertėjo peržiūrėta bei pataisyta, naujai išleista Štutgarte, Vokietijoje, 1947 m.

Dabar NT yra Lietuvoje kun. Č. Kavaliausko iš senovės graikų kalbos verstas bei kun. V. Aliulio redaguotas ir Lietuvos vyskupijų ordinarų kolegijos 1972 m. išleistas Vilniuje-Kaune; tais pat metais šis vertimas dar buvo perspausdintas ir Bostone.

Šių vertimų kalba yra didžiai įvairi, kelianti įvairių klausimų ir net problemų, todėl visų pirma aš stengiausi ją geriau su-

prasti ir tam tikslui parašiau platesnį tyrinėjimą, kuris bus spausdinamas Lituanistikos instituto Lituanistikos darbų ketvirtojoje knygoje, veikiausiai kitąmet pasirodysiančioje. Čia duodu šio platesnio darbo išvadas.

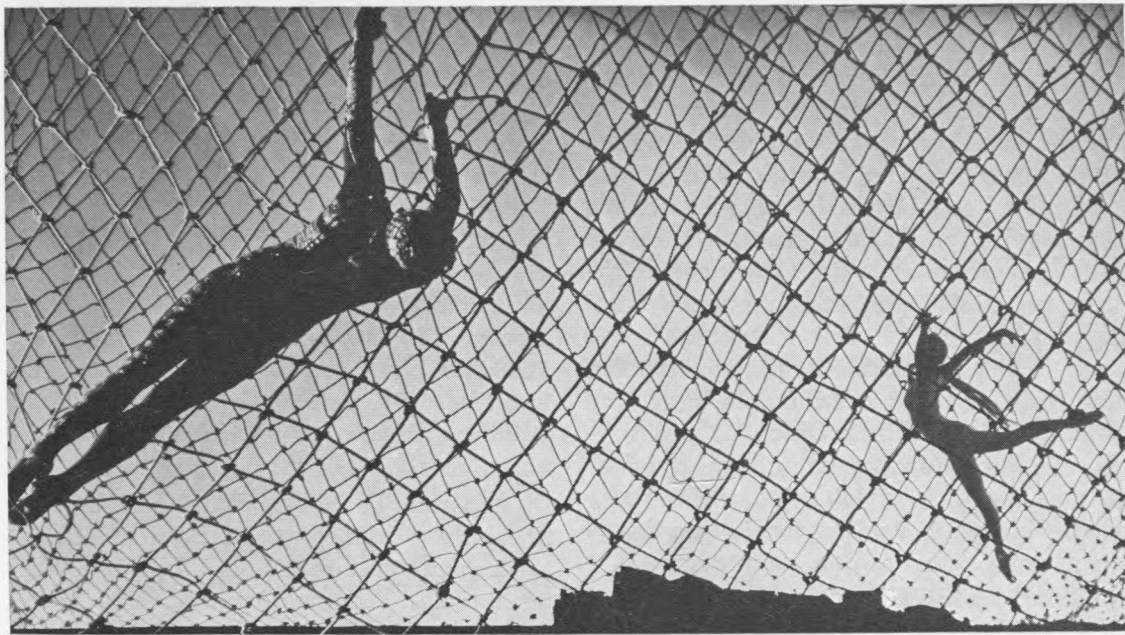
Kalbamųjų vertimų lietuvių kalba yra dviejų įvairių laikotarpių; vertėjai yra vertę iš įvairių šaltinių — iš oficialaus lotyniško vertimo, Vulgatos, ir graikiško originalo; jų abiejų remtasi įvairiomis pažiūromis į originalo santykį su vertimu bei vertimo kalbos santykį su šių laikų bendrine vartoseną. J. Skvireckas vertė prieš kelis dešimtmečius, kada mūsų bendrinė kalba dar nebuvo ganėtinai apdorota ir didžiai trūko tinkamesnių specialių žodžių bei posakių originalo sąvokoms reikšti, todėl jis turėjo viską pats susirinkti ir savo

iš savo tėvų (dažniausiai tėvo), jei jie neįeis į jo žodyną su pirmaisiais išmoktais garsais ir žodžiais. Kaip graudu žiūrėti į tokį vaiką, kuris dar švebeldžiuodamas taria pačiam nesuprantamus baurius žodžius.

Ar neteko matyti besikeikiančių vaikų darželyje ar kieme prie smėlio dėžės? Tikriausiai teko. Stengėtės nuvesti savo vaiką toliau nuo jo, kad ir jūsiškis, ko gero, neišmoktų. Ir nesubarėte to mažojo keikūno, juo labiau nepadarėte pastabos tėvui ar motinai: ne mano daržas, ne mano pupos: O tos piktžolės labai gajos. Jei nepadėsite jų naikinti svetimame lauke, jos išdygs ir jūsų palangėje.

Su keiksmiais visų pirma turi kovoti suaugusieji, nedrabstyti jais vieni kitų: vyras — žmonos, žmona — vyro, tėvai — vaikų. Juk kaip dažnai dėl paprasčiausio menkinio paleidžiam į darbą keiksmazodžius, ir mums atrodo, kad nuo to pasidaro lengviau. Bet pamėginkim nors kartą susilaikyti, kai užeis noras keiktis, ir, pamatysite, apsidžiaugsim, nes pajusime, kad pakilome pakopa aukščiau ir laimėjome kovą paties su savimi. Nugalėti savo blogus įpročius gana sunku. Bet neišmokysim savo vaikų kalbėti be keiksmazodžių, kol jie girdės panašius žodžius namie.

Lemiamas vaidmuo, kovojant su šia blogybe, tenka mūsų šeimų vyrams.

išmone spręsti; antra vertus, versdamas iš Vulgatos, jis stengėsi būti ko ištikimesnis originalo kalbai ir pirmoj vietoj žiūrėjo žodinio tikslumo, o vertimo kalbos aiškumu, sklandumu bei didesniu jos įmanomumu mažiau tesirūpino. C. Kavaliauskas ir V. Aliulis, priešingai, rūpindamiesi originalinių sąvokų reiškimo tikslumu, daug dėmesio kreipia ir į jos aiškumą, įmanomumą, lengvumą. Tam tikslui jie daugelį J. Skvirecko vartotų žodžių pakeičia įmanomesniais, aiškesniais, vaizdingesniais žodžiais. Ypač jie stengiasi atskiras sakinių dalis ir kartais net visus sakinius nusakyti savaip, savais žodžiais – aiškiau, lengviau, įmanomiau. Apskritai imant, vertėjo Č. Kavaliausko ir redaktoriaus V. Aliulio kalba yra pasigėrėtina taisyklinga, sklandi, lengvai suprantama ir tikslinga, nors kartais ir savotiškai išreiškianti originalinę mintį. Šis vertimas yra pirmas drąsus žygis Šv. Rašto vertimų lietuvių kalbos istorijoje, tas jų žygis paremtas naujaisiais Šv. Rašto leidimais ir jo vertimais įvairiomis svarbiosiomis kitomis kalbomis, ir, kaip mano analizė rodo, daug kur pasirinkta nauja žodinė bei sakininė raiška. Tam tikrais atvejais, ypač stilistiniais sumetimais (pvz.

ekspresyvinių žmonių kalbos žodžių bei posakių vartojimas ir kt.) gal kas bus įvairios nuomonės, gal dėl vienokio ar kitokio nusakymo kai kas pasiges tariamo ištikimumo originalui (destis, kaip apie tai bus pirmoj vietoj sprendžiama – kalbiniu ar kitokiu požiūriu). Viena kitą nelabai vykusių mažmožių ir aš esu pastebėjęs C. Kavaliausko vertime, bet šiaip jau šis vertėjas ir redaktorius yra atlikę gerą ir rūpestingą, pažangų darbą, kuris, iš vienos pusės, gerai dera su šių dienų bendrinės kalbos reikalavimais ir kuriuo, iš kitos pusės, buvo stengtasi šių dienų kalbinėmis priemonėmis ko tiksliau perduoti senųjų laikų originalines mintis bei sąvokas.

Istorija ar istorijėlė?

Nijolė Jankutė

Kartais gyvenime taip ironiškai pasitaiško, kad užmojis platesnis, negu įvykdymas, kad įžanga sklandesnė už dėstymą, kad pirma rašytojo knyga geresnė už sekančias.

Tokios mintys kyla, vis dar sugrįžtant prie 23-čiojo "Draugo" romano konkurso

laureatės Birutės Pūkelevičiūtės žodžio premijos įteikimo iškilmėse ir skaitant "Naujųjų Metų istoriją", premijuotą romaną.

Autorės kalba, tarytum išanga į jos naująjį kūrinį, buvo atvira, drąsi, pabrėžianti laimę rašytojo, galinčio kurti laisvoms krašte; pabrėžianti laisvojo menininko atsakomybę prieš tuos, kurių "kūrybinė galia prievartaujama, jų talentas piktnaudojamas, mintis, prigimtinė žmogaus teisė, užgnaužta" (citata, B. P. "Draugas" bal. mėn. 13 d.). Jos žodžiai apie rašto galią, apie raidę, tą mažą ženkliuką, iš kurio "pasklinda pati didžiausia žmonijos galia – idėjos", buvo nepaprastai taiklūs ir teisingi, nes kuo gi kitu, jei ne ta raide, sudarančia laisvą ir teisingą žodį, gali kovoti maža tauta prieš milžiną pavergėją.

Todėl su dideliu dėmesiu skaitytojas ėmė į rankas "Naujųjų Metų istoriją", tikėdamas ten rasti tai, ką autorė skelbė savaime credo. Ir... nerado.

"Naujųjų Metų istorija", deja, tik istorijėlė. Žinoma, parašyta sklandžiai, Pūkelevičiūtei įprastu šmaikštumu, puikia kalba. Knygą skaityti lengva, greita; siužetas taip pat įdomus, garantuotai patrauklus pramoginio romano mėgėjams. "Naujųjų Metų istorija" – knyga maloniam pasiskaitymui, kada nei gilintis, nei galvoti ar išgyventi nesinori. Smagiai sau perskaitai, taip pat gali ir pamiršti. Kodėl ne? Pramoginiams romanams skaitytojų netrūksta. Tai akiavaizdžiai įrodo antroji "N. M. istorijos" laida.

Tačiau kai tokią knygą parašo autorius, turįs kur kas didesnę talentą, jo talentą vertinančiam skaitytojui darosi liūdna. Liūdna, nes išėivijos literatūroje romaniukų turim ir šiaip daugiau, negu romanų; mažesnių talentų daugiau, negu didesnių. Labiausiai tačiau liūdna, kad autorė nė truputėlio neišnaudojo laisvėje kuriančio rašytojo galimybių, kurias taip tiksliai įvertino savo aukščiau minėtame žodyje. Gabus, laisvas rašytojas, galįs išsireikšti be patoso ir sentimentų, gali labai daug ką pasakyti, kas krestelėtų žmogaus minties ir teisių prievartautojus. Daug ką galima pasakyti ir

apie banalią kasdienybę, kuri pigiai nuperka idealus ir apmarina sielas. Žmogaus dvasios studija visokio pertekliaus ir visokio blizgesio fone gali duoti puikią knygą. Tačiau šitaip neatsitiko su "N.M. istorija".

Jos veikėjai – tradiciniai pramoginės literatūros personažai, dailiai nušlifuoti, kalbantys sklandžiais dialogais, kur nei vienas kabliukas, nei vienas klaustukas nepasimeta; kur pokalbininkai niekada vienas kito nepertraukia; kur mintys ir veiksmai plaukia, tarytum gerai surežisuotam filme. Dvi moterys ir trys vyrai labiau vaidina, negu gyvena ištaigingame slidininkų rojuje – Aspene.

Aspenas, be abejo, žavus. Jis natūralus ne tik savo gamtos grožiu, bet ir tokiai vietai būdingu dirbtiniu blizgėjimu. Knygą skaitant, Aspenas kartais rodosi labiau veikėjas, negu fonas...

Geriausiai išbaigtas "N. M. istorijos" charakteris yra Vilė Gedvilienė. Ji – pagrindinė veikėja, ir apie ją sukasi toji istorija. Tai graži, guvi, bet kaprizinga moteris, nusivylusi pati savimi (nepasiekta balerinos karjera), savo vyro neištesėtais turto-prestižo pažadais, snobiška, liguistai trokštanti "gero gyvenimo". Ji tarytum liukusinė katė, kurios aštrių nagučių randus nešioja kiekvienas, bandęs ją paglostyti...

Vilė – įdomus personažas, tik jai nėra laiko pilnai išsiskleisti. "N.M. istorija", nors pažymėta romanu, tačiau stovi daug arčiau novelės, o gal net scenos veikalo.

Vinco Naro charakteris turi gerus apmatumus, bet čia vėl skersai kelio stoji noveliškos "istorijos" siaura apimtis. Naras gana įtikimas, gyvas žmogus, šiam kraštui tipingas "self-made" turtuolis, nors ir bemokslis. Gaila tik, kad jis pasidarė toks nenatūralus, kai pradeda savo jausmus Vilei reikšti įgudusio poeto žodžiais. Gaila taip pat, kad autorė Narą per greit numarina. Knygos pabaiga galėtų būti gera pradžia įdomesnei istorijai, negu ta Naujųjų Metų.

Už verčiant šį premijuotą romaną, vėl grįžta mintis prie laisvėje kuriančio rašytojo. Vis dėlto neįkainojamas turtas rašyti,

Skylių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J. / Patarėjas – PROF. PETRAS JONIKAS

NETAISYKLINGI POSAKIAI BEI ŽODŽIU DERINIAI

KAS LIEČIA, KAS LINK – *kai dėl, jeigu kalbėsime, kalbant apie...* Pvz.: Kas liečia mane (= Kai dėl manęs, dėl manęs, kalbant apie mane), tai gali būti visiškai ramus. Kas link tavo darbo (= Dėl tavo darbo, kai dėl tavo darbo), tai aš visai nesirūpinu.

KNYGA LIETUVIŲ KALBOJE – *knyga lietuvių kalba*. Pvz.: Jis parašė knygą lietuvių kalboje (= lietuvių kalba). To poeto kūrinius aš skaičiau anglų kalboje (= anglų kalba).

KREIPTI DĖMESĮ KAM – *kreipti dėmesį į ką*. Pvz.: Šioje mokykloje estetiniam auklėjimui (= į estetinį auklėjimą) kreipiamas didelis dėmesys.

KURIAM (TAM) TIKSLUI ir KURIUO (TUO) TIKSLU nereikėtų painioti. Pirmasis pasakymas tiks tada, kai nurodome kieno nors paskirtį. Pvz.: Kuriam tikslui (t.y. kam) atnešei tą daiktą? Kai kalbame apie kieno nors buvimą, atvykimą ir pan., vartojame antrąjį pasakymą. Pvz.: Kurio tikslu (t.y. ko) jis atvažiavo? Tuo tikslu jis pas mus atvyko.

---

ką nori, kaip nori, kada nori. Niekas negali rašytojui įsakyti kurt istorijas, o ne istorijėles, ir atvirkščiai. Tačiau laisvėje gyvenęs skaitytojas taip pat turi savo laisvę – iš gero rašytojo tikėtis geros knygos. Noblesse oblige!

LAIKAS NUO LAIKO – *kartas nuo karto, kartais, retkarčiais*. Pvz.: Laikas nuo laiko (= Kartas nuo karto, retkarčiais) jis parvažiuodavo namo. Mokytojas turėtų laikas nuo laiko (= kartais, retkarčiais) patikrinti mokinių žinias.

LAIKE PAMOKOS – *pamokos metu, per pamoką*. Pvz.: Laike pamokos (= Pamokos metu, per pamoką) nereikia išdykauti.

LAIKYTI KĄ UŽ KĄ – *laikyti ką kuo*. Pvz.: Visi jį laikė už gerą žmogų (= geru žmogumi). Kai kurie sportą laiko už niekų darbą (=niekų darbu).

METAI IŠ METŲ – *kasmet, kiekvienais metais*. Pvz.: Metai iš metų (= Kasmet, kiekvienais metais) viskas eina geryn.

METŲ BĖGYJE – *per metus*. Pvz.: Manau atlikti šį darbą metų bėgyje (=per metus). Konstrukciją *laiko bėgyje* geriausia yra keisti į *prieveiksmį ilgainiui*. Pvz.: Laiko bėgyje (=Ilgainiui) visi tie nemalonausiai pranyks.

NESIRŪPINTI APIE KĄ – *nesirūpinti kuo*. Pvz.: Keista, kad yra tėvų, kurie nesirūpina apie savo vaikų ateitį (= vaikų ateitimi). Apie mane (= manimi tai gali nesirūpinti. Veiksmažodis *rūpintis* valdo tik įnagininką, o ne junginį *apie ir galininką*.

NEŠTI ATSAKOMYBĘ – *būti atsakingam, atsakyti, prisiimti atsakomybę*. Pvz.: Mes visi nešame atsakomybę (= Mes visi esame atsakingi) už jaunimo auklėjimą.

NETURĖTI KĄ – *neturėti ko*. Tiesioginio objekto galininkas, pakeitus jį valdantįjį

veiksmazodį neigiamuoju, virsta tiesioginio objekto kilmininku. Šis reiškinys būdingas baltų, taip pat ir slavų kalboms. Pvz.: *turiu pieštuką – neturiu pieštuko, skaitau knygą – neskaitau knygos, valgau obuolį, nevalgau obuolio* ir t.t.

Tačiau nereikia užmiršti dalies kilmininko – jį valdo abu: ir neutralus, ir neigiamas veiksmazodis. Pvz.: *turiu pinigų – neturiu pinigų, pagavau žuvų – nepagavau žuvų, mokausi kalbos – nesimokau kalbos* ir t.t.

NUKREIPTI Į KĄ – *pasiųsti į ką, pas ką*. Pvz.: Visus tuos prašymus nukreipkite (= pasiųskite) į mūsų įstaigą. Mokytojas tą mokinį nukreipė į direktorių (=nusiuntė pas direktorių).

NURODYTI Į KĄ – *nurodyti ką*. Pvz.: Jis nebijojo nurodyti į visus mano trūkumus (=visus mano trūkumus).

NUSIKALSTI PRIEŠ KĄ – *nusikalsti kam*. Pvz.: Alkoholikai nusikalsta ne tik prieš šeimą (=šeimai), bet ir prieš visuomenę (= visuomenę).

NUSIMANYTI KAME, KUR – *nusimanyti apie ką, išmanyti ką*. Pvz.: Solistas gerai nusimano ir dainavime, ir vaidyboje (=ir apie dainavimą, ir apie vaidybą). Jis jau puikiai nusimano šiame darbe (= puikiai išmano šį darbą).

NUSTATYTI PAGAL KĄ – *nustatyti iš ko*. Pvz.: Pagal kokius duomenis (= iš kokių duomenų) tu nustatei jo pajėgumą?

Taip pat taisytinus pasakymas *nuspręsti pagal ką*. Pvz.: Pagal tai (=Iš to) galima spręsti, ar jis bus tinkamas šiam darbui.

NUSTEBINTAS KO – *nustebintas kuo*. Veiksmazodis *stebinti* (kaip ir *stebėtis*) reikalauja įnagininko linksnio. Pvz.: Mes buvome nustebinti jo nuoširdumo (=jo nuoširdumu). Esu nustebintas tokio jūdviųjų panašumo (=toku jūdviųjų panašumu).

PAMIRŠTI APIE KĄ – *pamiršti ką*. Pvz.: Autorius pamiršo apie vieną įdomią detalę (= vieną įdomią detalę). Nereikia pamiršti ir apie jo gyvenimo sąlygas (= jo gyvenimo sąlygų).

PATIRTIS AUKLĖJIME – *auklėjimo pa-*

tirtis. Pvz.: Mokytoja turi didelę patirtį auklėjime (= didelę auklėjimo patirtį). Yra tikrai nuostabi jo patirtis vadovavime (=jo vadovavimo patirtis).

PO ANTRAŠTE – *antrašte*. Pvz.: Neseniai iš spaudos išėjo knyga po antrašte "Lietuvių dialektologija" (= antrašte "Lietuvių dialektologija"). Žurnale buvo įdomus striapsnis po antrašte "Mūsų uždaviniai" (=antrašte "Mūsų uždaviniai").

PRAŠAU ATSIŪSKITE, PRANEŠKITE – *prašyčiau atsiųsti, pranešti*. Liepiamosios nuosakos konstrukcija su įterpiniu *prašau* nevertotina ne tik kalbos, bet ir mandagumo požiūriu. Tačiau viršininkų raštuose greta griežtų įpareigojimų (įpareigoju, įsakau, pavedu ir t.t.) visiškai tinka nurodymai: *prašau atsiųsti (ne atsiųskite), prašau pranešti (ne praneškite)*. Bet jeigu nesi griežtas viršininkas, o tik nori ko nors mandagiai paprašyti, tai galima vartoti, pavyzdžiui, tokias konstrukcijas: *Prašyčiau man siuntinėti Jūsų redaguojamą žurnalą. Prašyčiau man pranešti, kiek Jums esu skolingas*.

PRIE GERIAUSIŲ NORŲ – *kad ir labai norėčiau, kad ir labai norėdamas*. Pvz.: *Ir prie geriausių norų* (= Kad ir labai norėdamas) negalėsiu šiandien atvykti.

PRIEITI IŠVADOS – *prieiti išvadą, prieiti prie išvados*. Veiksmazodis *prieiti* valdo arba galininką (*prieiti ką*), arba kilmininką su prielinksniu (*prieiti prie ko*). Pvz.: Priėjau Vokietijos sieną. Priėjau prie Vokietijos sienos. Tačiau nesakoma: Priėjau Vokietijos sienos.

PRIE KO ČIA – *kuo čia dėtas*. Pvz.: Prie ko čia aš (=Kuo čia aš dėtas)? Prie ko čia toji tavo pastaba (=Kam čia toji tavo pastaba)?

PRIIMTI UŽ PAGRINDĄ – *priimti pagrindu, priimti kaip pagrindą*. Pvz.: Yra pasiūlymas priimti šią rezoliuciją už pagrindą (= pagrindą, kaip pagrindą).

PRIKLAUSAU DRAUGIJAI "VILTIS" – *priklausau "Vilties" draugijai*. Nusakant įvairius objektus bei reiškinius kartu su jų tikriniais vardais, pastarieji išreiškiami nederinamojo pažyminio kilmininku.

CLAUDINE

Vaizduojama Harlemo negrų šeima, gyvenanti iš šalpos. Tina ir Les Pine sukūrė filmo scenarijų, kur realaus gyvenimo drama, tarpais tragedija, maišosi su linksmu humoru. Režisierius John Barry gerai pasidarbavo, išryškindamas kiekvieną smulkmeną. Jei kituose filmuose daugeliu atvejų šeimos pavaizduotos yrančios, tai čia šeima atvaizduota labai stipri – motina su šešiais vaikais. Pagrindinį motinos vaidmenį talentingai atlieka Diahann Carroll. Ji, pergyvenusi porą tragedijų ankstyvesnėse moterystėse, palikta viena su būriu vaikų, nepalūžta. Bando šeimą išmaitinti šalpa ir darbu, apie kurį šalpos įstaiga nežino. Čia jai kyla problema: jei šeima gyvens iš šalpos, tai ją visi laikys tingine, o jei turės nors mažą darbelį – bus laikoma apgaudinėtoja.

Ji susipažįsta su šiukšlių išvežiotuju, kurį čia įtikinančiai suvaidina James Earl Jones, vaizduodamas asmenį, nenorintį būti turtingu, nes "turtingo visi nekenčia ir jam pavydi". Jis nori būti tos moters intymus draugas, bet nenori būti teisėtas vyras. Čia jis išgirsta tokiems tipams eilę priekaištų. Vis dėlto šeima suruošia jam priimtuves, kaip tėvui, bet jis neateina, pabėga, ir tada kyla vaikų neapykanta prieš jį. Tačiau viskas baigiasi gerai: jie susitaiko ir sudaro šeimą.

Filmas intriguojantis. Visi aktoriai negrai, bet jie atskleidžia negrų šeimos gyvenimą, neužgaudami baltųjų. Filme išryškėja iš šalpos gyvenančių šeimų problema ir konfliktas su šalpos sistema, kuri čia gana neigiamai atvaizduota. Šelpiamieji jaučia daugiau pagiežos, negu dėkingumo. Filmas susietas su moderniuoju gyvenimu. Vyresnysis sūnus – kovotojas už negrų teises. Vyresnioji duktė, nors dar beveik vaikas, sunkiai beišlaikoma nuo gatvės įtakos. Ji nelaimingai išipainioja ir paslysta. Pokalbiuose yra nemaža grubumo ir vulgaru-

mo, bet vis dėlto jame pornografijos nėra. Dėl kai kurių ne visai padorių scenų filmas tik suaugusiems. Šiaipjau filmas tiek savo tematika, tiek pastatymu nenuobodus. Žiūrovą jis įveda į negrų geto gyvenimo kasdienybę.

COMERACK

Filmas, kuriame kryžiuojasi nauji, liberališki vaikų auklėjimo ir mokymo bandymai su konservatyviaisiais. Jis yra susuktas pagal Pat Conroy knygą "The Water is Wide". Veikalas autobiografinis. Autorius Conroy čia įveda daug savo patirties, mokant vaikus Pietinėje Carolinoje, Yamacraw saloje. Vaikai – negriukai, 5-8 skyriaus mokiniai, bet labai mažai žinantieji apie save, o beveik nieko nežiną apie platesnį pasaulį. Nedaugelis temoka parašyti savo vardus ar suskaičiuoti iki dešimt.

Mokytojas savo artumu su vaikais, muzika, išvykomis pradėjo pasiekti geresnių rezultatų, bet užsitraukė negrės mokyklos vedėjos ir mokyklų inspektoriaus nemalonę. Tą mokytoją įtikinančiai vaidina Jon Voight. Vietomis jis sukuria tokį egzotišką tipą, kuris patraukia mokinius. Filmą režisavo Martin Ritt. Žiūrovą džiugina nuolat siekiama vaikų pažanga, bet filmas užsibaigia mįslingai – mokytojas netenka vietos. Mokyklų inspektoriaus vaidmeny Hume Cronyn išlaiko rimtį, bet nė per plauką nesitraukia nuo konservatyvaus kelio. Mokyklos vedėja negrė Madge Sinclair išlaiko savo toną kaip "diržo" metodo pedagogė. Filmas be priekaištų vyresniesiems ir paaugliams.

THE MIRAGES

Šis filmas gana šaltai sutiktas Niujorke, bet Čikagos filmų festivalyje 1972 m. laimėjo pirmą vietą. Jo skripto kūrėjui ir režisieriui Armando Robles Godoy buvo sukeltos pelnytų ovacijos. JAV ekranuose filmas plačiau buvo pradėtas rodyti tik šią vasarą. Režisierius Godoy jau 1970 m. tarptautiniame filmų festiva-

lyje buvo laimėjęs pirmą vietą filmu "The Green Wall", kuriame buvo rodoma jauna pora, palikusi miestą ir vykstanti ieškoti laimės miškingoje provincijos žemėje. Filmas "Mirages", atvirksičiai, vaizduoja kaimiečių šeimą, kuri kraustosi į sostinę Limą.

Filme yra daug žmoniškos šilimos. Čia bendrauja ir mažieji berniuko draugai, ir draugiškas provincijos mokytojas, ir arti žmonių esąs kunigas. Pagrindinė aktorė – motina. Ją vaidina Helena Rojo. Ji šeimą myli, bet yra griežta ir su savo nusistatymais. Jos vyro vaidmenį yra Miguel Angel Flores. Šalia Šios kaimiečių šeimos, kurios berniukas be galo nori tapti pagarsėjusiu futbolininku, yra taip pat jaunutis jo draugas, gyvenęs apgriuvusiuose rūmuose, priklausančiuose didžiulio vynuogyno savininkui. Jis samdydavo tokius darbininkus, kurie mokėdavo švilpti ir reikalaudavo, kad jie, rinkdami vynuoges, švilptų. Mat, kai darbininkai švilpia, tai nevalgo vynuogių. .. To pono dukra išimylė vieną darbininką, kuris už išimamumą į turtuolio šeimą nukankinamas, ištempus jį į tyrlaukius ir ten palikus.

Filme yra intrigos ir socialinės minties. Filmų kritikai stebisi, kad Peru valstybėje galėjo gimi tokios aukštos vertės filmas. Jis nenuobodus žiūrėti, bet yra ir trūkumų. Veiksma slinktis pavaizduota kapotais "miražais". Gana sunku sekti fabulą ir joje susivokti. Socialinis momentas nuvedamas iki kraštutinumo, kai darbininkai ima švilpti internacionalą. Tam ponui religija yra tik priemonė apvaldyti darbininkiją, nors yra išpūdingų masinių religinių apeigų ir procesijų scenų. Nežiūrint trūkumų, filmas meniškai atskleidžia Peru gyvenimo iškarpeles.

WHAT'S UP, DOC

Tai komedija, daugelyje savo dalių pavirstanti į farsą. Scenarijus paruoštas B. Henry, D. Newman ir R. Benton iš fabulos, parašytos Petro Bogdonovich, kuris yra ir filmo režisierius.

Veiksmas sukasi apie du sužieduotinius: profesorių, daktarą, gana išsiblaškiusi ir nerūžtingą, kurį vaidina Ryan O'Neal, ir jo merginą. Jiems atkeliavus į kitą miestą, prie to profesoriaus ima gretintis kita mergina, kurią vaidina talentinga ir publikos mėgstama aktorė Barbara Streisand. Įvairiausiose komiškose situacijose ji vis išneria šalia to daktaro, kol pagaliau jį visiškai laimi. Šalia to dar vyksta

ir kita drama – brangenybių pavogimas. Tad filme yra dviguba intriga, nemažas gyvumas, gana daug linksmy, juokingų situacijų. Šiaip jau filmas gilumu nepasizymi. Nepadorumų nėra, gali žiūrėti visi.

WORLD'S GREATEST ATHLETE

Tarzaniškas filmas, kuriame vaizduojamas džiunglėse išaugęs jaunuolis. Sporto vadovui pavyksta jį atvilioti į civilizuotą pasaulį ir įtraukti į sporto rungtynes. Būdamas nepaprasto vikrumo, pajėgumo, laukiniško veržlumo, jis išnyra į pirmąsias vietas. Jo laimėjimas sustabdo raganius – Afrikos "liaudies daktaras", savo burtais jo judesius kitaip nukreipdamas, apstabdydamas, sugadindamas sporto įrankius. Tačiau priešingais burtais įstengiama to raganius kerėjimus neutralizuoti.

Tas "tarzanas", pamilęs mergaitę, su ja traukiasi iš civilizuotos aplinkos į savo pamėgtuosius miškus. Filmas Disney gamybos. Švarus, pramoginis, bet be psichologinės gėlmės ar vaidybinių aukštumų.

SNOWBALL EXPRESS

Šis filmas vaizduoja bendrus šeimos vargus, viens kitą atjaučianti vieningumą, bendrą kopimą iš sunkiausių situacijų. Tėvas iš reklamu nuperka imperatorišką viešbutį, kurį šeima randa baisiai apleistą, nekūrenamą, apaugusi voratinkliais, šikšnosparnių ir kitų laukinių gyvūnų apsėstą. Aplink jį platūs sniego laukai. Jiems ateina mintis čia įrengti pašliūžininkų centrą. Su dideliu vargu tai įstengia padaryti. Užgriuvus netoliese esančio geležinkelio bėgiams, jų viešbutyje prisiglaudžia daug pašliūžininkų. Prasideda daug žadantis pasisekimas. Tačiau didžiulė garinė mašina, kelianti pašliūžininkus, nusliuogia nuo aukšto kalno į pat viešbutį, jį smarkiai sužalodama. Atrodo, kad jau viskas sužlunga, bet išryškėja, kad prie nupirkto viešbučio yra dideli žemės plotai. Pavyksta gauti paskolą ir pradėti naujus planus.

Filmas Disney gamybos, švarus, nuotykinas, su gausiomis humoro priemaišomis, su ryškiu, vieningu šeimos ryžtu. Filmu kūrėjai visą dėmesį sukonzentravo į publikos pajaukinimą, kas jiems neblogai pasisekė. Šiaip kokių nors kitų didesnių laimėjimų filmas nepateikia.

BLAZING SADDLES

Keista, kad šį filmą kai kurie kritikai (pvz. R. Ebert "Chicago Sun-Times") įvertino keturiomis žvaigždutėmis – t.y. aukščiausias įver-

Skyrių toarko DANUTĖ BINDOKIENE

PROPAGUOJAMOS "MODERNIŠKOS" JUNGTUVĖS IR VARDYNOS

Kaune pereinamais (1973) metais buvo 3500 vestuvių ir gimė 5500 kūdikių. Taip rašo "Kultūros barai" (Nr. 4, 1974 m.). Didelė rakštis komunistų partijos akyje yra tai, kad, nežiūrint visos ateistinio auklėjimo, grasinimų ir draudimų programos, didžioji dalis jaunavedžių po civilinės metrikacijos formalumų atranda progą susituokti kurioje nors bažnyčioje, o kūdikiai tebekrikštijami kunigų bažnytinėmis apeigomis.

---

tinimas. Iš tikrųjų filmą reikėtų laikyti Warner Bros. Bendrovės dekadencijos ženklu – čia tiek vulgarumo ir taikymosi miniai. Visiokiomis priemonėmis stengiamasi žiūrovą prajuokinti, bet tos priemonės daugeliu atvejų labai grubios. Filmas susuktas pagal Mel Brooks tekstą, kuriame nedaug kūrybinio taurumo. Tai daugiau Amerikos vakarų stiliaus vadina moji Western komedija.

Filme vaizduojami svarbesnieji valstybės pareigūnai žemos doros ir sukčiai, brutalūs negrų vergų išnaudotojai. Žemės spekuliantai nori praveisti geležinkelį ir išbaidyti gyventojus, esančius miestelyje geležinkelio tiesimo linijoje. Siekiant šio tikslo, paskiriamas baltųjų miestui negras šerifas. Savo padėjėju jis pasirenka girtuoklį kalinį, bet taiklų šaulį. Miesto viršūnės siekia naują šerifą sužlugdyti, pasiūsdami palaidą moterį, bet šerifas išlieka nepalaužtas. Šerifo iniciatyva pastatomas dirbtinis miestelis, į kurį nuvillojami užpuolėjai ir ten sumušami. Filmas turintiems aukštesnės menos nuovoką būtų tik tuščias laiko gaišinimas.

Juozas Prunskis

Kad bent kiek sumažėtų religinių iškilnių trauka, stengiamasi kuo prašmatniau įrengti civilinių vedybų biurų patalpas, prailginti, iškilmingiau atlikti pačias metrikacijos ceremonijas, o kūdikio krikštynų vietoje, suruošti Vardynas – kūdikio vardo oficialų užregistravimą specialioje įstaigoje.

Iki kokio kraštutinumo tas lenktyniavimas su bažnytinėmis apeigomis nueina, liudija vieno, paties iškilmingiausio ir naujausio civilinės metrikacijos – vedybų skyriaus, įsikūrusio restauruotoje Kauno rotušėje, aprašymas minėtame "Kultūros barų" numeryje.

Sutikti durininko prie pagrindinio rotušės įėjimo, vestuvininkai patenka į erdvų fojė. Fojė vestuves pasitinka ceremonmeisteris. Paimami dokumentai ir žiedai, supažindinama su santuokos ceremonialu. Laiptais kylama į antrą aukštą, į laukiamąją salę, kur vestuvininkams groja 11 muzikantų orkestras. Muzika palydi besituokiančius į aktų įrašų salę – čia tvarkomi dokumentai. Iš čia atsiveria durys į didžiąją santuokos registracijos salę. Gaudžia vargonai, žiba auksiniai šviestuvai, salės sienos ir lubos ornamentuotos, visur atitinkami baldai, sienos nišoje aukuras su Meilės ugnimi. Ilgas kilimas veda per visą salę prie stalo, kur besituokiančių laukia vienas iš metrikacijos skyriaus vadovų – vedėjas ar jo pavaduotojas, apsirengęs ceremonijų rūbais, ir visuomenės atstovas, dažniausiai miesto tarybos deputatas. Už jų ant sienos

kilimas su LTSR herbu. Ant stalo valstybės vėliavėlės, gėlių vaza su puokšte kalijų. Čia atliekamas iškilmingai santuokos registracijos aktas: patvirtinami santuokos dokumentai, užmaunami jaunavedžiams žiedai, persegamas jaunosios simbolinis vainikėlis ir jaunojo atlapo gėlytė.

Kitos durys atsiveria vėl į laukiamąją salę, kur jaunavedžius pasitinka muzikantai. Laiptais leidžiamasi į pirmą aukštą, bet jau į kitą rotušės galą, 5 antrojo įėjimo fojė. Čia įrengta vieta pasveikinti jaunavedžius šampano taure. Vestuvių transportas nuo pagrindinio rotušės įėjimo jau būna pervažiavęs prie antrųjų durų ir čia laukia jaunavedžių.

Pasiskaičius tokį pasakišką aprašymą, kyla mintis, kad Kauno ir apylinkių jaunuoliai jau vien dėl to ceremonialo galėtų sugalvoti tuoktis... Žinoma, kaip ir visur, kasdieninis gyvenimas gerokai skiriasi nuo pasakos. Aukščiau aprašytosios vestuvės vyko per iškilmingą restauruotos rotušės atidarymą ir dar šiek tiek po jo. O kas atsitiko, kai praėjo sausas (ši mėnesį metrikacijos skyrius pradėjo veikti)? Štai pasiskaitykime: "Praėjo sausas – pirmasis menuo naujoje aplinkoje, stoji vasario pradžia ir eilinio penktadienio popietės ar šeštadienio ryto vestuvės. Kaune jau visai nebe tokios. Pagrindinio rotušės įėjimo durys uždarytos, ceremonmeisteris virto žmogumi, pasiteiraujančiu besituokiančiųjų pavardžių, paprašančiu dokumentų ir žiedų. Laukiamajoje salėje, kur grodavo muzikantai, ant grindų padėta magnetola be pertraukos groja iškilmingai graudžią muziką. Net didžiojoje santuokos salėje vargonai tyli... Ceremonmeisteris savo gražiąją lazda palieka užkištą savo kabinete už rūbų kabyklos, muzikantai kažkodėl irgi nedžiugina akies, lyg koks susivėlęs žmonių ir instrumentų kamuolys, o ir pagrindinių santuokos registratorių iškilmingieji rūbai palikti spintoje...

Tame pačiame rotušės pastate įsikūręs ir skyrybų arba ištuokos registracijos skyrius. Santuoką nutraukiančiųjų skaičius nemažas. Vien tik sausio mėnesį Kaune įre-

gistruota 141 ištuoka (jungtusių buvo 217). Toje pačioje fojė pildomi ir pareiškimai santuokai registruoti, čia pat "smalsių akių smaigstomi laukia išsituokiantieji". Skyrybų beieškančių porų maišymasis kartu su jaunavedžių pulku, vargu suteikia reikiamo iškilmingumo į šeimyninį gyvenimą bežengiantiems.

Vardynų salė irgi įrengta restauruotoje rotušėje. Tačiau "salė stovi tuščia, sausio mėnesį įvyko tik dvejose iškilmingose vardynos, nors Kaune per tą laiką užregistruota 531 naujagimis". Kyla klausimas, kodėl ta nauja, iškilminga ir puošni įstaiga tokia nepopuliari? Atsakymą duoda tas pats straipsnis: "Pasirodo, vardynų nenori tėvai". Tėvų priežastys įvairiausios – nenori nešti naujagimį į didelius žmonių susibūrimus, kūdikis užregistruojamas pirmąjį po gimimo mėnesį, tai neverta rengti vardynas, kai dokumentai sutvarkyti ir t.t.

Reiškia, puošnūs rūmai ir dirbtinės ceremonijos nėra dar tas tikrasis atsakymas, pritraukias žmones šiomis įstaigomis domėtis ir naudotis. "Deja, Kauno vestuvių ir vardynų biuras su tuo savo standartiniu vardu yra tikras apsišaukėlis. Pavadinimu jis ir teturi ką bendro su vestuvėmis ir vardynomis", priekaištuoja "Kultūros barai".

Vestuvių ir vardynų biuro darbuotojai tikisi, kad ateityje tokie biurai išaugs į Jaunavedžių salonus, kuriuose besituokiantieji galės gauti visus patarimus – pradedant mediciniškais žiniomis, baigiant apsirėngimo nustatymu, puotos ruošimo patarimais ir kitokiomis smulkmenomis. Gal tada jaunieji nebeieškos santuokos palaiminimo bažnyčiose, o plaukte plauks į vedybų biurus...

"Laišku Lietuviams" platinimo vajas

Skalbiame "L.L." platinimo vajú – konkursą. Bus premijuojamas kiekvienas platintojas, suradęs bent 10 naujų skaitytojų, užsimokejusių metinę prenumeratą. Premija – 50% prenumeratos mokesčio. P.vz. už 10 naujų skaitytojų platintojas gaus 25 dol. Konkursas baigiasi š.m. gruodžio mėn. 31 d.

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS

Šių metų straipsnio konkurso tema yra laisva, tik rašinys turi tiktį “Šeimos” ar “Jaunimo” skyriui. Tad reikia rašyti koku nors šeimos ar jaunimo klausimu. Galima rašyti ir beletristine forma. Konkursas baigiasi šių metų gruodžio mėn. 31 d. Už geriausių rašinius bus skiriamos penkios premijos: I – 150 dol. (mecenatės – Jolita ir Vida Kriaučeliūnaitės), II – 100 dol. (mecenatė – Birutė Lieponytė), III – 75 dol. (mecenatas – Vincas Kuliešius), IV – 50 dol. (mecenatė – Stefanija Rudokienė), V – 25 dol. (mecenatė – Ona Kuliešienė).

Laimėtojams premijos bus įteiktos “Laiškų Lietuviams” 25 metų sukaktuvinio banketo metu 1975 m. vasario mėn. 23 dieną Jaunimo Centre.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Pranas Naujokaitis. LIETUVIU LITERATŪROS ISTORIJA. I Tomas. Nuo Mažvydo iki Maironio. Išleido JAV LB Kultūros Fondas 1973 m. 606 psl., kieti viršeliai, kaina 10 dol.

LIETUVIU KATALIKU BAŽNYČIOS KRONIKA. Pogrindžio leidinys, nr. 1-7. Atskira knyga išleido Lietuvių Katalikų Religinės Šalpos Rėmėjai, 6825 S. Talman Ave., Chicago, Ill. 60629. Finansavo prel. J.A. Karalius. Viršelis ir iliustracijos – Pauliaus Jurkaus. Kaina: minkštais viršeliais – 2.50 dol., kietais – 3.50 dol. 336 psl.

DĖKOJAME “LAIŠKU LIETUVIAMS” RĖMĖJAMS:

15 dol. aukojo A. Domanskienė.

Po 5 dol. aukojo: S. Giedrimas, L. Murauskienė, J. Skladaitis, S. Stašaitienė, P. Subačius, A. Karaitis, S. Vaišvilienė, A. Lauraitis.

Po 3 dol. aukojo: A. Martus, J. Krasauskienė, S. Kasnickas.

Po 2 dol. aukojo: M. Krasauskas, K. Drunga, D. Liepienė, O. Kukarskienė, M. židžiūnienė, A. Rugienienė, M. Remienė, A. Orvydas, S. Rutkauskas, V. Kuzma, E. Gimžauskienė, V. Kasakaitis, M. Mikeliūnas, J. Kabliauskas, A. Dailidė, S. Graužinienė, G. Mitsevitz, J. Valaitis, E. Dudėnienė, V. Kazlauskas, M. Kapočienė, M. Monkus, A. Malėta, V. Akelaitis, O. Martišauskas, I. Smieliauskienė, T. Karaliūtė, J. Kriščiukaitis, S. Rutkus, B. Kūkalis, K. Stasiulis, O. Dargienė, S. Kęsgaila, K. Eigelienė, P. Pajaujis, A. Jasčemskienė, V. Rusa, J. Jusys, I. Rimkūnienė, V. Andriukaitis, J. Paovys, A. Ramonaitienė, P. Balandienė, O. Kasperskienė, J. Juras, J. Šalučka, V. Juodeika, E. Jokubkienė, J. Ladyga, M. Bumbulienė, J. Kliorienė, O. Danisevičiūtė, A. Bridžius, A. Petrašiūnas, S. Petravičienė, A. Kaminskienė, G. Gaurilius, P. Beinoras, B. Lintakienė, J. Sema, J. Spurgis, A. Kašuba, V. Valkavickas, A. Vasiliauskas, J. Jankauskas.

LAIŠKAI LIETUVIAMS – Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaktorius – Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Marija Eivaitė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė. Administracija: Petras Kleinotas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė. Viršelis–Algirdo Kurasko / fotografija – Algirdo Grigaičio. Skyrių vinjetės – Jūratės Eidukaitės. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas – 737-8400. Spaustuvė – Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata – 5 dol., atskiras numeris – 50 c.